ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe
zaterdag 17 januari 2015

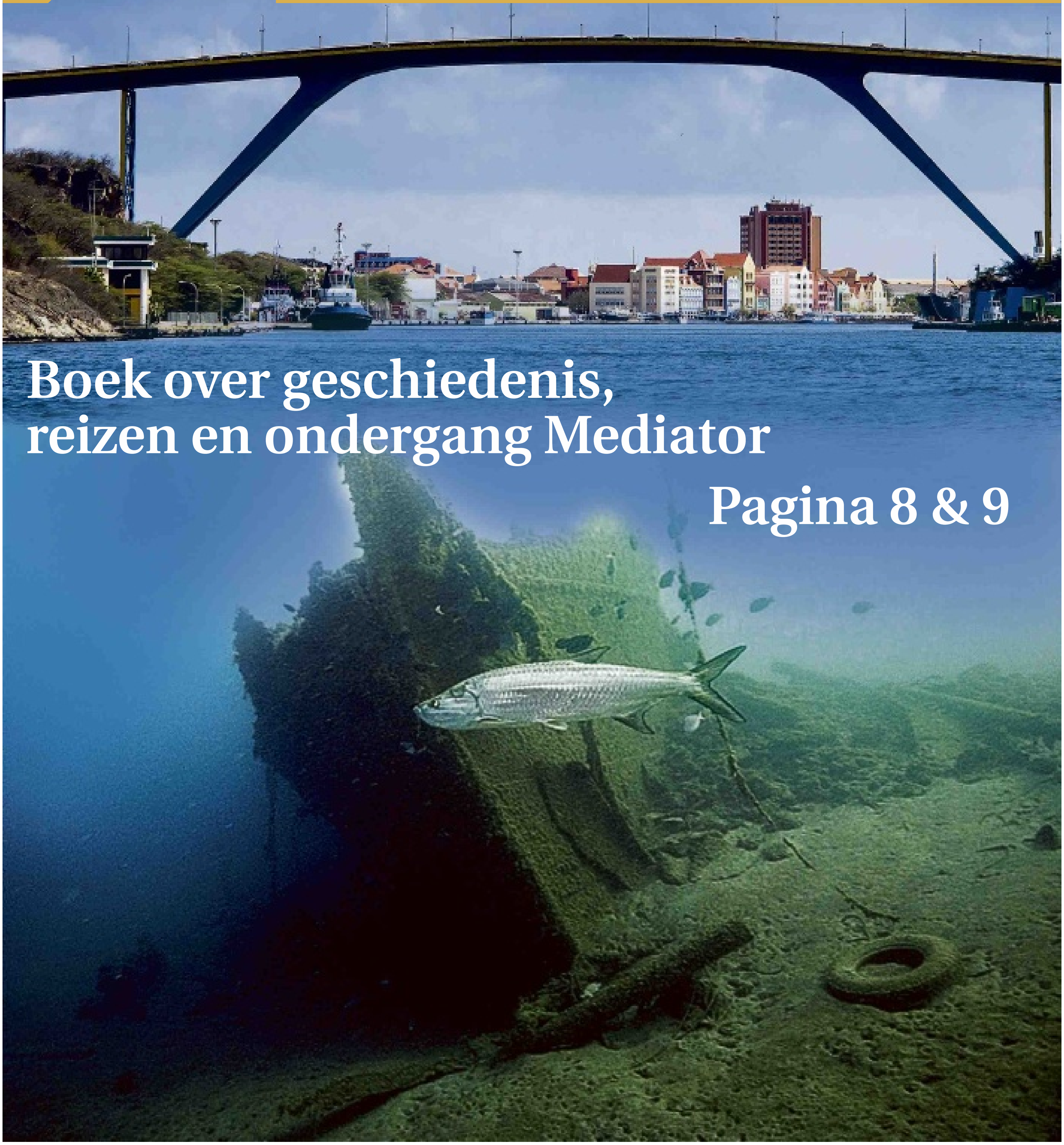

Boek over geschiedenis, reizen en ondergang Mediator

Pagina 8 & 9

Inhoud

1 Voorpagina
2 Inhoud
3 Uitgelicht
4 Gezondheid
5 Historie
6 & 7 Literatuur
8 & 9 Boek over geschiedenis stoomschip Mediator
10 Marketing
11 Eten &drinken
12 & 13 Sentro Médiko Sta. Rosa bestaat 25 jaar
14 Recht
15 Puzzels
16 CuraMix

Foto van de week.

Koon Wong, de oudere broer van Amigoe-persfotograaf Ken Wong, heeft ook een passie voor fotografie. Begin januari was hij in Punda in de Madurostraat. De uitverkoop was in volle gang en verliep blijkbaar zo goed dat zelfs de paspoppen van hun kleding ontdaan waren ten behoeve van het kooplustige publiek.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

EINDREDACTEUR Hans Vaders

VORMGEVING Wendela Ataliede
Linda van Eekeres
Oscar Vanegas

Voorpaginafoto: Shutterstock/ Stimacur

Aan deze Ñapa werkten mee:

Ingemara Bak
Evert Bongers
Monique Casimiri
Fred de Haas
lennart Huijsen
Elisa Koek
Brede Kristensen
Nelly Rosa
Marcel Truyens
Jean-Paul Pattiapon
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong

Thuis.

Inburgeren

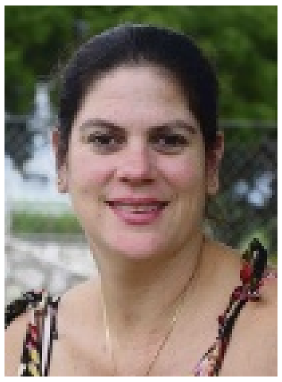

Monique Casimiri

Inburgeren, het blijft een dingetje voor iedereen die in Nederland wil komen wonen. Of dit nu permanent is of tijdelijk doet er niet zoveel toe. Er zijn mensen die al jaren in Nederland wonen en nooit de moeite hebben genomen om zich in te burgeren en ik ken mensen die elk jaar gedurende drie weken, vanuit Madrid naar Nederland komen en zich toch een heel eind ingeburgerd hebben. Op Curaçao is het niet anders als ik alle berichten op Facebook mag geloven. Als autochtone bewoner zijn we in beide landen niet mals om de nieuweling het vuur na aan de schenen te leggen.
Het grote verschil is dat dit in Nederland, overgestructureerd gebeurt en op Curaçao meer naar willekeur. Ik keur beide methoden af. In mijn ogen ben je ingeburgerd als je de nieuwe cultuur begrijpt en kunt omarmen. Het ultieme inburgeringsgevoel is wanneer je deze nieuwe cultuur ook kan toepassen in je eigen woonomgeving. Ik noem een paar voorbeelden. Op het moment dat je muziek gaat downloaden van Nederlandse bodem, dan mag je je wel ingeburgerd noemen. En als je fietst ben je al op de goede weg, maar heb je ook fietstassen aan je fiets hangen, en mocht het van toepassing zijn wat kinderzitjes voor en achter, dan ben je wat mij betreft ultiem ingeburgerd. Het eten van een hotdog bij de Hema spreekt in je voordeel, maar als je dan om gratis saus vraagt, dan heb je het principe van inburgeren wel begrepen. Een vriendin omschreef het ultieme gevoel van inburgeren als het moment dat ze bij een voetbalwedstrijd de longen uit haar lijf schreeuwde.
Als je op Curaçao je niet teveel laat leiden door alle negatieve adviezen die via Facebook binnen komen, dan heb je daar ook je momenten van ultiem inburgeren. Ik noem het negatieve adviezen, wanneer mensen uit oprechtheid een vraag durven te stellen, en daar wordt dan door sommigen zeer kwetsend op gereageerd. Ook ik denk vaak bij de vragen, dat je dat niet weet, maar als je het eiland niet kent, dan weet je het inderdaad niet. Door kwetsend te reageren help je niemand. Ik zie liever de berichten voorbij komen van goed ingeburgerde mensen.
Die mensen rijden zonder gordel, met ontbloot bovenlijf, te hard door rood. Want een voorbeeld nemen aan de autochtone bevolking is toch inburgeren. Nee, dat is stomweg dom gedrag. De echt ingeburgerde kleedt zich netjes als hij op visite gaat. Die probeert zult met kerst bij zijn buren en neemt zelf ayaka's mee. Gekocht nog dit jaar, maar op cursus om ze volgend jaar zelf te kunnen maken. Deze persoon neemt een boek mee bij het aanvragen van een lokaal rijbewijs en zorgt dat hij kippenpoten heeft voor op de barbecue aan het strand.
Ik ben hartstikke ingeburgerd in Nederland, met een twist. Ik fiets, met fietstas en kinderzitje, alleen in de zomer. Ik eet de hotdog van de Hema, maar ga liever naar de Antilliaanse Chinees in Rotterdam, ik download muziek van Nederlandse bodem, maar wilde op onze bruiloft wel een Antilliaanse band en dat schreeuwen bij een voetbalwedstrijd. Onze zoon is net lid van de F-jes bij de lokale voetbalclub. Ik heb dus nog even tijd om hieraan te wennen.

Uitgelicht.

Fitness Challenge Alton Paas

Om fondsen te werven voor therapie voor mensen met een dwarslaesie en een gezonde leefstijl te promoten, hield Fundashon Alton Paas afgelopen zaterdag een Fitness Challenge van 6 uur 's ochtends tot 12 uur 's middags. Er was een spinninggedeelte waarbij teams het fietswiel draaiende moesten houden onder leiding van een instructeur en zes verschillende fitness-workshops: yoga, taeboo, zumba, capoeira, totalfit, boogie box, crossfit en pilates. De deelnemers waren enthousiast en er waren er zelfs bij die (bijna) alle klasjes volgden.

Foto's: **Ken Wong**

Mens & Psyche.

ADHD: Alle Dagen Heel Druk

In deze rubriek aandacht voor de alom bekende Attention Deficit / Hyperactivity Disorder (ADHD). In het Nederlands: Aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit. Creatievelingen hebben ook een onofficiële, maar sterk tot de verbeelding sprekende invulling gegeven aan de afkorting ADHD; Alle Dagen Heel Druk.

Tekst: **Milangela Plate**

Alhoewel we bij ADHD meteen denken aan heel drukke kinderen, is dat niet alles. De kenmerken van ADHD kunnen worden ondergebracht in vier categorieën: aandachts- en concentratiestoornissen, hyperactiviteit, impulsiviteit en problemen met executieve functies.

Kinderen met ADHD vinden het moeilijk om hun aandacht op een taak/gesprek te richten, die aandacht vast te houden en zich niet door allerlei prikkels te laten afleiden. Ze horen bijvoorbeeld op school niet alleen de leerkracht praten, maar ze horen ook de auto op straat, het vliegtuig in de lucht, het gekraak van de stoel naast zich. Ze zien niet alleen wat de leerkracht op het bord schrijft, maar ze zien ook die leuke tekening naast het bord, de vogel die voorbij vliegt en de stippels op het T-shirt van hun buurjongen.
Het kost deze kinderen dan extra veel energie om zich toch te blijven concentreren op prikkels die op dat moment relevant zijn en de onbelangrijke prikkels te negeren. Ze lijken soms niet te luisteren als er iets wordt verteld, maken slordigheidsfoutjes en maken dingen soms niet af, doordat ze snel afgeleid zijn. Door de slechte concentratie hebben zij ook meer moeite met het onthouden van relevante informatie. Hierdoor hebben kinderen met ADHD moeite om aanwijzingen op te volgen, vergeten zij geregeld wat ze moeten doen en zijn ze vaak (belangrijke) spullen kwijt.
Toch kunnen kinderen met ADHD zich soms wel goed concentreren. Hiervoor hebben ze een heel sterke prikkel nodig in de vorm van iets dat ze verschrikkelijk interessant of leuk vinden (een spannende film, boek, computerspel of andere zaken). Zij kunnen dan juist volledig opgaan in dat wat hen bezighoudt. Dit verschijnsel wordt hyperfocus genoemd.
In alle andere gevallen kost het kinderen met ADHD veel meer inspanning dan andere kinderen om hun aandacht erbij te houden.

Hyperactiviteit

Een kind met ADHD voelt zelf vaak een grote onrust van binnen en is, vooral op jonge leeftijd, voortdurend in beweging. Het kind staat vaak op van zijn of haar plaats in de klas, een restaurant of in de bioscoop. Het rent vaak rond en klimt op dingen wanneer dit niet de bedoeling is. Het kind praat veel en zit vaak op de stoel te draaien of te wriemelen met de handen. Stil zitten en rustig zijn vraagt van een kind met ADHD (te) veel energie.

Impulsiviteit

Kinderen met ADHD hebben vaak problemen met gedragsinhibitie. Dat wil zeggen dat zij geen rem hebben op hun eigen gedrag/impuls: niet op hun beurt kunnen wachten in de rij of tijdens een spelletje, antwoord geven vóór ze de vraag goed hebben gehoord of beginnen aan een taak voordat ze gelezen hebben wat er precies van ze wordt verwacht. Kinderen met ADHD hebben vaker dan andere kinderen ongelukjes of verwonden zichzelf sneller, doordat ze iets doen voordat ze nadenken over de gevolgen.

Executieve functies

Executieve functies zijn lastig eenduidig te definiëren omdat het meerdere controlerende en aansturende deelfuncties omvat. Met deze functies bepalen wij het doel van onze handelingen en gedrag, schakelen wij afleidende factoren uit, plannen wij de volgorde van onze handelingen, voeren wij de taken die daarvoor nodig zijn stap voor stap uit en controleren wij het effect, waarbij wij ook rekening houden met mogelijke toekomstige effecten. Executieve functies spelen ook een rol in het reguleren van onze emoties, motivatie en alertheid en laat ervaringen uit het verleden meespelen bij de verwachtingen over en beslissingen voor de toekomst. Ook bijsturing van gedrag en het corrigeren van fouten hoort hierbij.
Steeds meer wordt duidelijk, dat de problemen van kinderen met ADHD worden veroorzaakt door een verstoorde ontwikkeling van de executieve functies. Ze kunnen (zonder aansturing van anderen) vaak niet doelgericht te werk gaan in nieuwe of complexe situaties; het lukt ze niet om snel een 'plan' op te stellen zodat ze het belangrijkste eerst doen. In extremere gevallen kan het voor een ADHD'er bijvoorbeeld zelfs een probleem zijn om zich aan te kleden, als de kleren niet vooraf zijn klaargelegd in de juiste volgorde.
Alle bovengenoemde problemen die kinderen met ADHD ondervinden, komen niet voort uit een hoge of lage intelligentie, kwade wil of onwil. Het komt doordat hun hersenen anders werken.

ADHD of niet?

Concentratieproblemen, druk, impulsief of chaotisch gedrag komen uiteraard bij veel kinderen op enig moment weleens voor. Dat betekent nog niet dat het kind meteen ADHD heeft. Het stellen van de diagnose gebeurt door middel van uitgebreid psychologisch / psychiatrisch onderzoek. Uitgangspunt hierbij is dat: het gedrag van het kind afwijkt van wat je van een kind van die leeftijd kan verwachten. Maar ook dat enkele symptomen al voor het zevende levensjaar aanwezig zijn geweest en gedurende langere tijd (op z'n minst een half jaar) in ernstige mate aanwezig zijn en het dagelijks functioneren van het kind belemmeren.

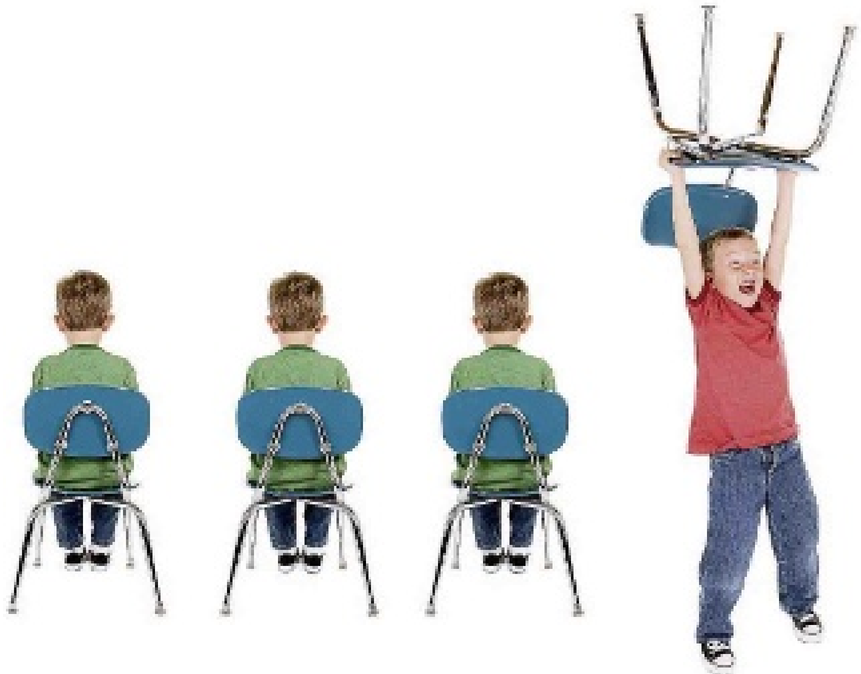

Oorzaken van ADHD

Soms ontdekt een vader of moeder pas na vaststelling van de diagnose ADHD bij hun kind dat hij/zij zelf ADHD heeft. Dit is niet verwonderlijk aangezien ADHD voor een groot deel erfelijk is.
Behalve de erfelijkheid, kunnen factoren als een vroeggeboorte, laag geboortegewicht, alcoholgebruik of roken tijdens de zwangerschap er eveneens voor zorgen dat het kind een groter risico loopt op het ontwikkelen van ADHD.
Alhoewel er vaak wordt gedacht dat voeding (vooral suiker) van invloed kan zijn op hyperactiviteit, is dit verband vooralsnog niet wetenschappelijk bewezen.

Veranderingen met de leeftijd

Vroeger dacht men dat kinderen gaandeweg over hun ADHD heen zouden groeien. Dit blijkt echter niet het geval te zijn. Wel kan het beeld van ADHD met de leeftijd sterk veranderen.
Bij jonge kinderen staan de gedragsproblemen met hyperactiviteit en impulsiviteit het meest op de voorgrond.
Als kinderen naar de middelbare school gaan, wordt duidelijk dat zij niet in staat zijn zelfstandig hun huiswerk te plannen of te zorgen dat ze de juiste boeken bij zich hebben.
In de jongvolwassenheid neemt normaliter de invloed van ouders en docenten af en worden vrienden belangrijker. Echter, jongeren met ADHD kunnen het in deze levensfase vaak nog lang niet redden zonder dagelijkse leiding en toezicht. Gebrek aan deze sturing resulteert in het geval van jongeren met ADHD vaker dan gemiddeld in 'verkeerde vrienden', verhoogd risico op overmatig gebruik van nicotine, alcohol en drugs, meer ongelukken in het verkeer en problemen met werk en studie. Omdat ADHD'ers het lastig vinden om de consequenties van hun gedrag in te schatten, komen ze vaker in de problemen of zelfs in aanraking met politie en justitie. Ouders van kinderen met ADHD die intuïtief aanvoelen dat hun kind extra sturing nodig heeft en daardoor de touwtjes strak in handen proberen te houden, krijgen van buitenstaanders ten onrechte nogal eens het verwijt dat ze hun kinderen niet los kunnen laten.
Volwassenen met ADHD hebben vooral moeite met aandacht/concentratie en het organiseren en plannen van het dagelijkse leven. Van de kinderen met ADHD voldoet het merendeel (tweederde) op volwassen leeftijd nog aan alle kenmerken van het beeld (dat is 0,5 tot 2 procent van alle volwassenen).

Milangela Plate is gerontoloog/psycholoog. Psychologisch Adviesbureau Take Care B.V.
Email: milangela.plate@takecare.cw

Weer naar St. Maarten

Begin 1921 gebeurden er op het postkantoor van St. Maarten de raarste dingen. Hele zakken aangetekende brieven raakten zoek. Bij een bezoek aan St. Eustatius, waar ik als griffier werkte, had de gezaghebber van St. Maarten, Van der Zee, mij ontmoet en blijkbaar had hij geen ongunstige indruk van mijn persoon gekregen, want hij ontbood mij naar St. Maarten om de post te organiseren. Het was daar inderdaad, met permissie gezegd, een bende.

Vineyard landhuis met uitzicht over de Great Bay.

Voor hij gezaghebber werd, was kapitein Van der Zee adjudant van de gouverneur in Suriname. Hij was een echte militair, een ijzervreter. Altijd moest en zou hij zijn zin doordrijven. Maar hij kende de verhouding tussen gezaghebber en gouverneur! Gezaghebber Van der Zee had al dadelijk moeilijkheden met een van de aristocratische families van St. Maarten, de Van Romondts.

Wat er gebeurde, was het volgende. De Van Romondts hadden vele landgoederen en huizen, onder meer de fraaie villa Vineyard. Deze hadden zij verhuurd aan een rechter, mr. Schalkwijk, die enige tijd eerder op St. Maarten was gestationeerd. Er was bij deze huur echter overeengekomen, dat de meisjes van verschillende families Van Romondt en hun gasten vrije toegang tot de in de tuin van de Vineyard gelegen tennisbaan zouden hebben en daar mochten spelen. Mr. Schalkwijk was een nerveus type. Niettegenstaande hij dus contractueel aan dit beding gebonden was, weerde hij op een middag de meisjes Van Romondt opeens van de tennisbaan. Hij deed dit op zulk een onelegante wijze, dat men zou kunnen zeggen dat hij ze wegjoeg.
In een kleine maatschappij als die van St. Maarten bleef dit niet zonder gevolgen, vooral omdat de daad begaan was door iemand die niet van St. Maarten was. Men besloot als represaille de nieuwe rechter te boycotten. Toevallig vond het incident plaats op de dag, waarop 's avonds de receptie van de pas geïnstalleerde Van der Zee plaats zou hebben. Ik was onder de aanwezigen en maakte de scène, die nu volgt, geheel mee.
De ontvangkamer van gezaghebber Van der Zee was reeds vol gasten, waaronder talrijke Van Romondts en ook de vaders van de zo onheus bejegende meisjes. Op een gegeven moment kwam rechter Schalkwijk, die doorgaans wat aan de late kant was, binnen. Hij groette de gezaghebber en enkele anderen tot hij de hand toestak aan een Van Romondt, de vader van een van de meisjes. De man keerde hem ostentatief de rug toe, een voorbeeld dat spontaan door alle andere aanwezige Van Romondts werd gevolgd. Niet lang daarna verlieten alle Van Romondts de receptie, met het vervelende gevolg, dat de gezaghebber met een nagenoeg lege zaal achterbleef. De Van Romondts waren velen in die dagen. Men kan zich voorstellen, dat de heer Van der Zee hierover alles behalve te spreken was, maar het was natuurlijk bijzonder onverstandig, dat hij voortaan allerwegen duidelijk liet uitkomen dat de Van Romondts bij hem uit de gratie waren. Nog veel onverstandiger was het, toen hij dit aan de Van Romondts ging laten voelen!
Eén bepaalde Van Romondt gold als het zwarte schaap van de familie, omdat hij van een stevige borrel hield en dan weleens merkbaar onder invloed op straat verscheen. Toen zich dit weer een keer voordeed, liet Van der Zee hem zonder meer oppakken en 'ter ontnuchtering' opsluiten. Hiermee was vanzelfsprekend de oorlog voorgoed verklaard. Gezien de positie van de Van Romondts, lag Van der Zee er sociaal gesproken uit. Hij leefde voortaan als een gevangene in zijn gezaghebberswoning. Maar natuurlijk moest hij wat doen om zich mee bezig te houden.
In die dagen bestond er een levendige smokkelhandel tussen het Franse en het Nederlandse gedeelte van St. Maarten. Van der Zee, een militair in merg en been, was vastbesloten hieraan paal en perk te stellen. Tot goed begrip van het volgende zij hier vermeld, dat aan de Nederlandse kant alcoholica aan hoge invoerrechten en accijnzen onderworpen waren, maar dat de Franse kant een zogenaamde vrije haven was. Bijna iedereen smokkelde toen, velen maakten er een beroep van. Het was praktisch niet mogelijk de grens, die voor het grootste deel door bergachtig gebied loopt en nergens gemarkeerd is, te bewaken. Smokkelen was een winstgevende zaak. Van der Zee ging er soms zelf op uit om het euvel de kop in te drukken. Dikwijls zag men hem te paard in de buurt van de Franse grens: soms zelfs als vrouw vermomd!
Op een nacht betrapte hij een jonge gekleurde vrouw, die de smokkelhandel als beroep uitoefende. Hij liet haar door de hem vergezellende agent oppakken en met haar contrabande werd zij, gebonden, achter het paard van de gezaghebber opgebracht naar Philipsburg en daar opgesloten. Alsof dit nog niet genoeg was, liet hij haar het haar afscheren 'ter ontluizing', een bijzonder onheuse daad, want negermeisjes waren erg gesteld op hun haartooi. De heer Van der Zee moet hiervan op de hoogte zijn geweest en zijn daad was dus in hoge mate krenkend. Als een lopend vuurtje deed het verhaal de ronde door het stadje. Dit drastisch optreden van de gezaghebber had wel ten gevolge, dat de smokkelhandel voor een tijdje naar de achtergrond verdween, omdat men bang was voor zo'n man, maar tegelijk maakte het de ingezetenen razend. Een stroom van klachten en protesten bij de gouverneur was het gevolg. Zelfs schreef men aan de minister van Koloniën! Merkbare reactie van deze zijde bleef evenwel uit.

Heren Van Romondt met vrienden.

Willem Frederik Meinhardt Lampe

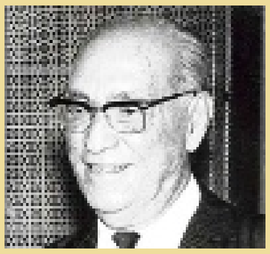

Willem Frederik Meinhardt Lampe, geboren op Aruba in 1896, heeft een indrukwekkende carrière gehad, voornamelijk in overheidsdienst van de Nederlandse Antillen tussen 1917 en beginjaren 70. Tussen 1917 en 1930 was hij onder meer griffier op Sint Eustatius en plaatsvervangend gezaghebber op Saba en Sint Maarten. Hij studeerde rechten in Nederland, was notaris op Aruba, werd minister van Justitie op Curaçao en Gevolmachtigd minister in Den Haag. Hij overleed in 1973 op Aruba. Zijn memoires had hij in boekvorm gepubliceerd onder de titel 'In de schaduw van de Gouverneurs' (De Wit Aruba, 1968). Hierin beschrijft hij zijn ervaringen van meer dan 50 jaar, onder zeven gouverneurs. Hierbij volgt een selectie uit een hoofdstuk van dat boek, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie met toestemming van Uitgeverij De Wit Aruba en mevrouw Sheila Lampe.

‘Kinderen van het land,

Olga Orman heeft afgelopen donderdag haar nieuwe dichtbundel Cas di biento / Doorwaaiwoning gepresenteerd in de Biblioteca Nacional van Aruba. De bundel is uitgegeven door Uitgeverij In de Knipscheer. Fred de Haas nam (onbezoldigd) de vertalingen voor zijn rekening en schreef voor de Ñapa een artikel over de dichtbundel en het leven en werk van Olga Orman.

Tekst: **Fred de Haas** Foto: **Jean-Paul Pattiapon**

Het werk van Olga Orman (1943, Aruba) is onlosmakelijk verbonden met de herinneringen aan haar geboorteland, herinneringen die nog scherper zijn geworden door haar lange verblijf in Nederland. Haar gedichten ademen ook het talent dat zij later beroepsmatig ontplooide als vertelster van verhalen waar kinderen en volwassenen geboeid naar luisterden.
Het leven lachte haar toe. Ze was leergierig en behalve op de basisschool in Oranjestad stak ze veel op van haar vader die haar meenam in de natuur en haar de namen van bomen en planten leerde:

Bo a habri mi wowo
pa buniteza di cadushi;
bo a laga mi inhala
holo di lama...

Je opende mijn ogen
voor de schoonheid van cacteeën;
je liet de geur van zee
mijn longen strelen...

Na haar opleiding tot onderwijzeres in Nederland zou ze, alvorens zich in Nederland te vestigen, eerst nog vijf jaar doorbrengen op Curaçao waar ze les zou geven aan de Prinses Ireneschool en andere scholen en waar een toenmalige directeur niets moest hebben van de nieuwe lesmethoden die ze wilde toepassen in de klas. Hij vond dat maar onnodige nieuwlichterij en ze moest maar vooral ‘gewoon’ doen. Dat betekende: ‘alle banken in rijen achter elkaar, de juffrouw vóór het bord en lesgeven maar’.

Voordat Olga in 1970 weer naar Nederland vertrok maakte ze nog de opstand van de Curaçaose arbeiders in 1969 mee en daarmee ook het prille begin van de omwenteling in het nationale Curaçaose denken die dit traumatische gebeuren met zich mee zou brengen.

In Nederland begint er een tijd waarin ze als onderwijzeres geconfronteerd zou worden met een grote verscheidenheid aan culturen. Ze gaat werken op een basisschool in de Amsterdamse Bijlmer waar ze er hoe langer hoe meer van doordrongen raakt dat het onderwijs zodanig aangepast zou moeten worden dat alle cultureel van elkaar verschillende kinderen bereikt zouden kunnen worden. Het politieke tij was gunstig want het Nederlandse ministerie van Onderwijs vond eindelijk - na een lange tijd van onnadenkendheid, verwaarlozing en onverschilligheid - dat er in het onderwijs rekening moest worden gehouden met de verschillende culturele achtergronden van de migrantenkinderen.

De gedichten

Vanaf de jaren 80 van de vorige eeuw begint Olga met tussenpozen haar gevoelens en gedachten in de vorm van gedichten tot uiting te brengen.
Naar aanleiding van een cursus over het Papiaments die werd gegeven door de Curaçaose dichter Luis Daal werd ze zich ervan bewust hoezeer de Nederlandse taal de taal van die ‘andere wereld’, het functioneren van anderstaligen c.q. Papiamentstaligen in de maatschappij kon bemoeilijken:

Mi ta sigui cana y busca
riba un caminda scur, nubia
yen di piedra di otro mundo, importa
cu cada bes ta pone mi trompeca...

Ik loop weer verder, zoek
mijn nevelige weg, gehuld in donker en
bezaaid met stenen uit een andere wereld
waar ik steeds weer over struikel...

Dat de vreemde taal als dwangbuis kan worden ervaren wordt geïllustreerd door het gedicht Resolucion / Besluit, waarin het gebruik van de moedertaal een ware bevrijding betekent voor een geest die zich in zijn uitdrukkingsmogelijkheden altijd beperkt heeft gevoeld door de boeien van een van buitenaf opgedrongen taal:

boca habri,
sin por saca un pia di palabra,
ni un grito,
ni un suspiro,
mi yiu di palabra aborta,
prome cu e la nace...

ik sta met open mond
en dichtgeschroefde keel:
geen zucht, geen kreet
komt er doorheen.
Ik ga zwanger van veel woorden,
maar mijn kind blijft ongeboren...

Hoewel bijna alle gedichten in Nederland zijn geschreven is aan alles te merken hoezeer Olga met haar ‘lombrishi’ (= navelstreng, een krachtig symbool van verbondenheid voor alle inwoners van de Caribische eilanden) verbonden is aan haar geboorteland dat zij heeft leren liefhebben aan de hand van een vader die haar de weg wees in de Arubaanse natuur:

niet van het water’

Ainda mi ta corda
con oranan largo
den solo cayente nos ta piki dado...

Ik weet nog steeds
hoe in de hete zon
we cactusvruchten plukten, uur na uur...

De betrekkelijkheid van het bestaan, de verwevenheid van dood en leven, van hoop en wanhoop gaan hand in hand met de verwondering over het verschijnsel dat het leven zich steeds weer vernieuwt. Symbool hiervoor is de aarde die - voor het dichterlijk beleven - ‘s avonds in slaap valt en de volgende dag weer door de zon tot leven wordt gewekt:

Para den spil di luna cla
e ta despedi di tur creatura
warda un simia
pa mayan por habri un otro dia...

En in de spiegel van de lichte maan
zegt ze gedag aan het bestaan,
en wacht op levenbrengend zaad
voor nieuwe dageraad...

En altijd op de achtergrond is daar het eiland Aruba met dezelfde natuur en ondergaande zon die de inspiratie vormde voor het bekende gedicht Atardi van Jozef Sickman Corsen en honderd jaar later zijn weerklank vindt in de beleving van Olga Orman:

Solo bahando den lama
ta colora shelo
colo’i carco flama.

De zon gaat onder in de zee,
de kleurenvloed is niet te stelpen:
rijk als bontgevlamde schelpen.

Af en toe klinken schrille klanken door in haar lyriek wanneer de betrokkenheid bij het wel en wee in de bewogen geschiedenis van haar land voelbaar wordt. In het gedicht Conciente / Bewust neemt ze ons in krachtige beelden mee op een reis die vanaf de slaventijd voert langs het zwarte, vloeibare goud van de olie-industrie en het ongebreidelde toerisme van de 20e en 21e eeuw. Maar ondanks de krachten en stormen van buiten blijft de identiteit van de bewoners van de Caribische eilanden die zo lang met elkaar waren verbonden overeind, een identiteit die zo sterk verschilt van die van de ‘kinderen van het water’, de bewoners van de Lage Landen aan de Noordzee:

Seis punt’i baranca
lanta cabes
horcan ta bin y bai
yiunan di tera y no di awa
hancra den scoch’i
mama Caribe…

Zes rotsen, hef je kop
boven het water,
orkanen gaan en komen,
kinderen van het land, niet van het water,
voor anker in de moederschoot
van de Cariben...

Cas di biento / Doorwaaiwoning is nu op Aruba en Curaçao verkrijgbaar.

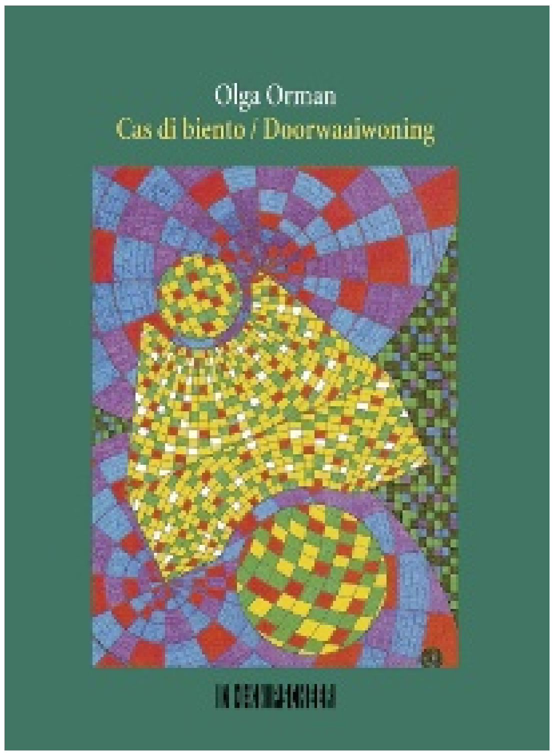

Ars Poëtica.

Alpejagerslied

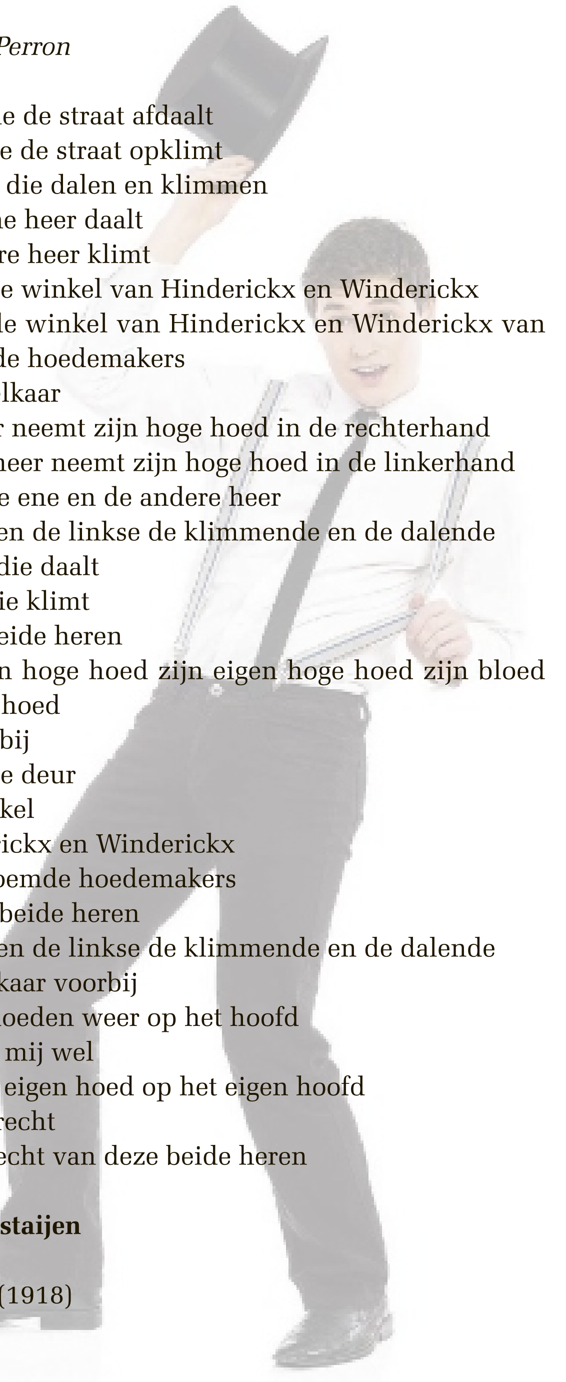

Voor E. du Perron

Een heer die de straat afdaalt
een heer die de straat opklimt
twee heren die dalen en klimmen
dat is de ene heer daalt
en de andere heer klimt
vlak vóór de winkel van Hinderickx en Winderickx
vlak vóór de winkel van Hinderickx en Winderickx van
de beroemde hoedemakers
treffen zij elkaar
de ene heer neemt zijn hoge hoed in de rechterhand
de andere heer neemt zijn hoge hoed in de linkerhand
dan gaan de ene en de andere heer
de rechtse en de linkse de klimmende en de dalende
de rechtse die daalt
de linkse die klimt
dan gaan beide heren
elk met zijn hoge hoed zijn eigen hoge hoed zijn bloed
eigen hoge hoed
elkaar voorbij
vlak vóór de deur
van de winkel
van Hinderickx en Winderickx
van de beroemde hoedemakers
dan zetten beide heren
de rechtse en de linkse de klimmende en de dalende
eenmaal elkaar voorbij
hun hoge hoeden weer op het hoofd
men versta mij wel
elk zet zijn eigen hoed op het eigen hoofd
dat is hun recht
dat is het recht van deze beide heren

Paul van Ostaijen

Gedichten (1918)

Letra

Leonardo Padura Fuentes
Tot verrassing van velen is de republiek Cuba begonnen zijn internationale relaties te herzien. De nieuwe verhoudingen met de Verenigde Staten vormen het hoogtepunt van die verrassing. Daarmee is zeker in de VS de belangstelling voor Cuba, inclusief de Cubaanse literatuur, vernieuwd.
Eén van de meest bekende Cubaanse schrijvers is Leonardo Padura Fuentes (1955). Behalve schrijver van een aantal detectiveachtige romans is hij ook een net niet als dissident bestempelde, niet-onkritische journalist.
Hij beheerst de politieke acrobatiek als geen ander, zodat hij vrij mag rondlopen zonder dreiging van gevangenneming of uitzetting. Zijn boeken moeten voor een deel allegorisch worden opgevat. Natuurlijk mag er over veel gevoelige zaken niet openlijk worden gesproken. Dat was in Oost-Europa het geval en dat is nog steeds zo in Noord-Korea en Cuba. Verhuld taalgebruik is zoiets als een nationaal gezelschapsspel. Je praat niet over Fidel Castro maar over een man die af en toe iets in een tv-uitzending zegt.
Als Padura met enkele studenten in de journalistiek praat, die zich afvragen wat de verbeterde toegang tot internet voor hun werk zal betekenen (gedurfde vraag!), formuleert hij glimlachend: ‘Ik weet jullie hebben de beste intenties, maar je gaat werken voor Granma of voor televisie en na zes maanden weet je precies wat dat betekent.’ Veel mensen zouden graag zien dat Padura zegt wat hij bedoelt. Maar dat zou vertrek uit Cuba betekenen. Tussen haakjes, schrijvers als Cabrera Infante en Arenas schreven prachtig werk in ballingschap, maar Padura is bang in een ‘geest’ te veranderen die boven de wereld (van Cuba) zweeft, in plaats van door de modder te lopen.
Zijn’El hombre que amaba a los perros’ (2009) is vorig jaar in het Engels verschenen: The Man Who Loved Dogs. Het boek is een historische roman van 600 pagina’s over het conflict tussen Stalin en Trotsky. Daarover is al erg veel geschreven. Padura probeert vooral inzicht te krijgen in het sluipende proces van overgang van idealistische denkbeelden over de schitterende nieuwe samenleving waarvan de fundamenten in de revolutie zijn gelegd, naar de onmenselijke, ongeloofwaardige en meestal wrede destructieve realiteit waar het proces op uitloopt. Van revolutionaire utopia naar totalitaire dystopia. Nu al gerealiseerd in het leven van de hoofdrolspelers.
Een jonge Cubaanse auteur maakt kennis met een mysterieuze vreemdeling die langs het strand van Havana wandelt met zijn honden, Russische wolfshonden wel te verstaan. Deze prachtige dieren werden als jachthonden gebruikt door de Russische aristocratie. De vreemdeling blijkt geen gewone persoon te zijn. Hij is duidelijk een vreemdeling in Cuba, met zijn nieuwe limousine en knecht. Ze leren elkaar kennen. Na enige tijd ontdekt de schrijver dat zijn nieuwe vriend die dol op zijn honden is en vriendelijk jegens zijn medemensen, indertijd de brute moord op Trotsky heeft gepleegd, in opdracht van de duistere Stalin. Hij is met stomheid geslagen, alsof iemand uit de geschiedenis is weggevlucht en opnieuw belichaamd wordt op het Cubaanse strand. Aangezien het beeld niet alleen voor de Cubaanse utopie geldt, maar ook voor de kapitalistische, de islamitische is de lering universeel.

Boek over geschiedenis, reizen en ondergang stoomschip Mediator

“De zee drong met bulderende stoten ruim en binnendek door; ging een korte strijd aan met de vuren: rook en damp wentelden zich in dikke, beurtelings zwarte of hagelblanke, wolken uit de wielende golven omhoog, terwijl gloeiende kolen en ziedend water den schoorsteen uitvlogen; en weldra was de Mediator in de diepte verdwenen.” Het leest als een spannende roman, maar deze zin komt uit een krantenartikel in de Amigoe van 130 jaar geleden.

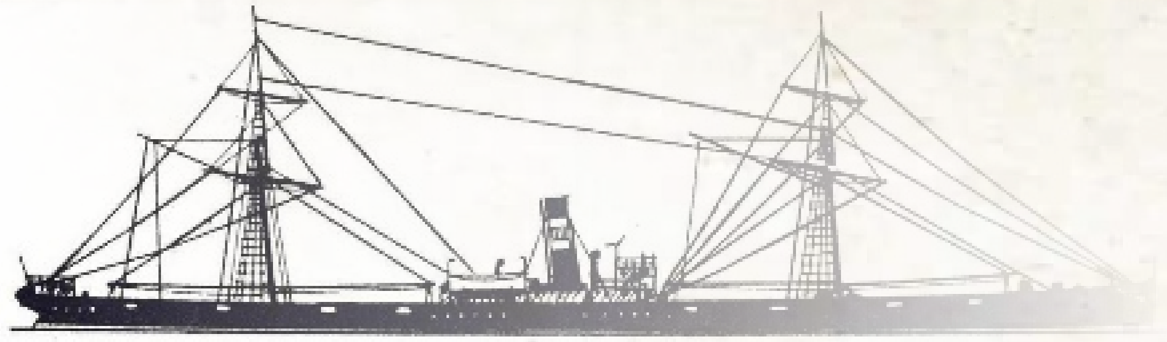

Tekst: **Linda van Eekeres** Foto’s: **Stimacur**

Voor een tijdspanne van meer dan een eeuw lag het in 1884 vergane Engelse stoomschip de Mediator verborgen op de bodem van de St. Annabaai. Aan de kant van de Kleine Werf, op slechts 20 meter diepte. Verborgen onder een groeiende laag van drab, zand, koraal en afval. In 1986 werd het schip herontdekt en begon een landurig archeologisch en historisch onderzoek. Dit heeft geresulteerd in een Engelstalig boek, recent uitgegeven door Stimacur (Stichting Mariene Archeologie Curaçao): ‘Survey of the English Steamship Mediator, Its History, Voyages and Wrecking in Curaçao (1884)’.

Voor ons ligt een lijvig boekwerk van 184 pagina’s, A4-formaat met kleurenfoto’s en harde kaft en een schat aan informatie. Het neemt je mee door de industriële revolutie, de uitvinding van de stoommachine, het gebruik daarvan in stoomschepen, de Engelse scheepvaartverbindingen naar de bouw van de SS Mediator en zijn vaartochten. Ook de geschiedenis van de haven van Curaçao komt aan bod. Natuurlijk is er ook aandacht voor het onderzoek vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw inzake de Mediator en de vondsten die op het schip gedaan zijn.

Bioloog en archeoloog Wil Nagelkerken (78) die begin jaren tachtig de wrakken van zowel de Alphen als de Mediator op de bodem van de St. Annabaai opspoorde, is zeer tevreden met het boek dat hij samen schreef met Dennis Knepper en Ray Hayes. Deze Amerikaanse onderzoekers zijn regelmatig op het eiland geweest voor de Mediator en zitten in het bestuur van Stimacur.

Nagelkerken hield zich toen hij in dienst was van het Archeologisch en Antropologisch Instituut van de Nederlandse Antillen (AAINA) bezig met de bestudering en opgraving van de Alphen. Of wat daar nog van over was, want het houten oorlogsschip explodeerde in 1778 midden in de St. Annabaai. Over de Alphen is ook een (Nederlandstalig) boek verschenen.

Na zijn pensionering richtte Nagelkerken in 2000 Stimana (tegenwoordig Stimacur) op en verlegde zijn aandacht naar het andere gezonken schip in de St. Annabaai, de Mediator. Met behulp van vrijwilligers en Stichting Uniek Curaçao bestudeerde hij meer dan tien jaar lang de Mediator en voerde op beperkte schaal opgravingen uit.

Knepper en Nagelkerken gingen in 2011 met behulp van fondsen van het Prins Bernhard Cultuurfonds Caribisch Gebied naar Liverpool in Engeland om daar in het Merseyside Maritime Museum de archieven in te duiken van de Harrison Line, de rederij van de Mediator.

Amigoe di Curaçao

Het was volgens Wil Nagelkerken belangrijk om onderzoek te doen naar de Mediator en de resultaten vervolgens vast te leggen ‘omdat het een deel van de geschiedenis van Curaçao is en het was destijds ook een grote ramp’. Dat het een grote ramp was, blijkt uit het artikel in de Amigoe di Curaçao van 12 juli 1884, het eerste jaar dat de Amigoe verscheen. Onder het kopje ‘Het vergaan van de Mediator’ besteedde de krant aandacht aan het zinken van het schip. Het artikel is (in een Engelse vertaling) ook opgenomen in het boek. Het werd een spannend verslag van een ramp die volgens het artikel ‘wegens hare vreeselijkheid’ tot dan toe ‘eenig’ was in de geschiedenis van het haven- en loodswezen van Curaçao:

“Omstreeks 2 uren van den middag werd de Thuringia van de lijn Hamburg-Amerika binnengeloodst maar hield nog, ondanks haar achteruitstoomen met zulk een vaart op de Engelsche vrachtboot aan, dat een botsing niet meer te vermijden was en weldra, onder een donderend gekners, laatstgenoemde boot aan stuurboordzijde, beneden hare waterlijn, aangevaren, doorboord werd. De Thuringia had niets geleden, en zag haar slachtoffers onmiddellijk tot op weinige voeten beneden het dek wegzinken.

Oogenblikkelijk liet men op het zinkende vaartuig den stoom ontsnappen.

Een zestigtal werklieden, geholpen door eenige manschappen der equipage, trachtten zooveel mogelijk van de kostbare lading te redden. De goederen die hier op Curaçao waren ingenomen, werden alle binnen een entrepôt in veiligheid gebracht. Maar eensklaps hoorde men weder, om half vijf, den stoom met schel en pijnlijk geluid ontvliegen: - é ta agoniza mompelde de menigte, en inderdaad was de MEDIATOR haar laatste oogenblik nabij gekomen; want een paar uren daarna maakte het schip eenige zeer bedenkelijke bewegingen: plotseling gleed het van de rots, waar het steun op gevonden had, meer naar het midden van de haven, en in minder dan één minuut werd de kolossale stoomboot door de wateren verzwolgen. Vreeselijk was de indruk, dien honderden toeschouwers op dat oogenblik ondervonden. Vijftig of zestig werklieden waren nog aan boord en grootendeels in het ruim, toen het vaartuig op het punt was de diepte in te gaan. Kinderen, vrouwen en mannen zelfs, huiverden, schreiden en gilden het uit van ontzetting, toen zij van de kade af getuigen waren van den strijd – om – het leven dier velen, welke nog aan boord werkzaam waren. Met wilden angst en den doodschrik op het gelaat vlogen dezen naar boven, door de huilende golven steeds dreigend achtervolgd; op en door elkander wierpen zij zich over de verschansing en, Gode zijn dank, dat er geen menschenlevens mede gemoeid werden!

Het vaartuig zelve was reddeloos verloren. Door eene opening van 8 voeten lengte bij eene breedte van 2 of 3 voeten, drong de zee met bulderende stoten ruim en binnendek door; ging een korte strijd aan met de vuren: rook en damp wentelden zich in dikke, beurtelings zwarte of hagelblanke, wolken uit de wielende golven omhoog, terwijl gloeiende kolen en ziedend water den schoorsteen uitvlogen; en weldra was de Mediator in de diepte verdwenen.”

Amigoe di Curaçao 12 juli 1884

Lading

De op Curaçao ingeladen goederen konden dus worden gered, maar onduidelijk is hoeveel van de 45 ton voor Curaçao bestemde vracht al van boord was gehaald. “Veel van de voor Curaçao bestemde lading was voor winkels aan de Breedestraat en de Handelskade”, weet Nagelkerken. Op de vrachtbrieven stond wat Curaçao betreft niet precies de lading omschreven, aldus Nagelkerken. Er waren verder nog veel goederen aan boord die bestemd waren voor Savanila, Cartagena, Colón, Greytown of San Juan de Nicaragua en Belize. Het schip onderhield ook handelsbetrekkingen tussen Curaçao en Engeland.

De masten staken nog boven water en werden verwijderd om de scheepvaart niet te belemmeren en het schip werd door ouderwetse persluchtduikers zo veel mogelijk leeggehaald. Daarna raakte het schip in de vergetelheid tot Nagelkerken zijn aandacht erop ging richten.

In het onderzoek van Nagelkerken zijn opnieuw zaken naar boven gehaald. Er zijn vooral veel borden, waterkannen en spijkers gevonden. Nagelkerken: “Mooie borden, een paar honderd, nog deels in kratten.” Een deel hiervan is tentoongesteld in het Maritiem Museum.

De onderzoekers konden niet overal in het ruim komen. “Een deel van de lading kon er niet uitgehaald worden. Het schip is niet zo stabiel meer, als het zand eruit wordt gezogen is de kans groot dat door de druk de wand naar binnen klapt of het dek instort. Het is absoluut niet veilig. Misschien dat in de toekomst met gebruik van moderne technieken en met behulp van subsidie dit wel kan.”

Onderdelen schip

Het was niet altijd gemakkelijk om naar het wrak van de Mediator te duiken. Soms was het water heel helder, maar vaker troebel. Afhankelijk van het weer, de stroming en het havenverkeer. “Je ziet dan maar een paar meter en het was soms moeilijk om alles te lokaliseren of metingen te doen. Je deed wat je kon doen en hoopte dan dat het de volgende keer weer beter was.”

Er zijn naast een gedeelte van de lading, meerdere delen van het schip zelf boven water gehaald, zoals patrijspoorten, een misthoorn en kolen, de brandstof voor de stoommachines. In het boek staan uitgebreide beschrijvingen.

Momenteel wordt er niet gedoken op de Mediator. Het onderzoek ligt stil en recreatief duiken mag niet in de St. Annabaai. “CPA geeft daarvoor geen toestemming. Het is gevaarlijk. Stel je voor dat duikers door een schip worden overvaren.”

Het schip zal niet eeuwig meer op de bodem van de St. Annabaai blijven liggen. Nagelkerken: “Wat de plannen met het schip zijn weet ik niet. Wanneer niemand meer wat met de Mediator doet, roest het wrak weg en op een gegeven moment zakt het helemaal in elkaar. Het kan ook zijn dat de haven schoongemaakt wordt. Als het wrak weggehaald wordt, zullen ze wel archeologen vragen om daar bij te zijn en kan de lading die er nog inzit en bijvoorbeeld delen van de machinekamer, stoomketels en andere onderdelen gered en tentoongesteld worden. Maar zover is het nog niet.”

De 78-jarige Nagelkerken zal er zelf niet meer bij betrokken zijn. “Mijn tijd eraan is voorbij en ik woon nu in Den Haag.” Dat betekent niet dat het niet blijft kriebelen. “Als ik de kans krijg en op Curaçao ben dan duik ik nog. Ik doe aan conditietraining en ben fit genoeg om te duiken, maar niet meer naar 200 feet (61 meter, red.)”, lacht hij.

De opbrengst van de boekverkoop komt ten goede aan Stimacur. Het boek over de Mediator is te koop in het Maritiem Museum en de boekhandels Mensing en Bruna. Binnenkort is het boek ook bij de Amigoe verkrijgbaar.

Wil Nagelkerken (rechts) met naast hem de bekende Nederlandse zanger Marco Borsato die ook een duikfanaat is en tijdens een van zijn bezoeken op de Mediator heeft gedoken.

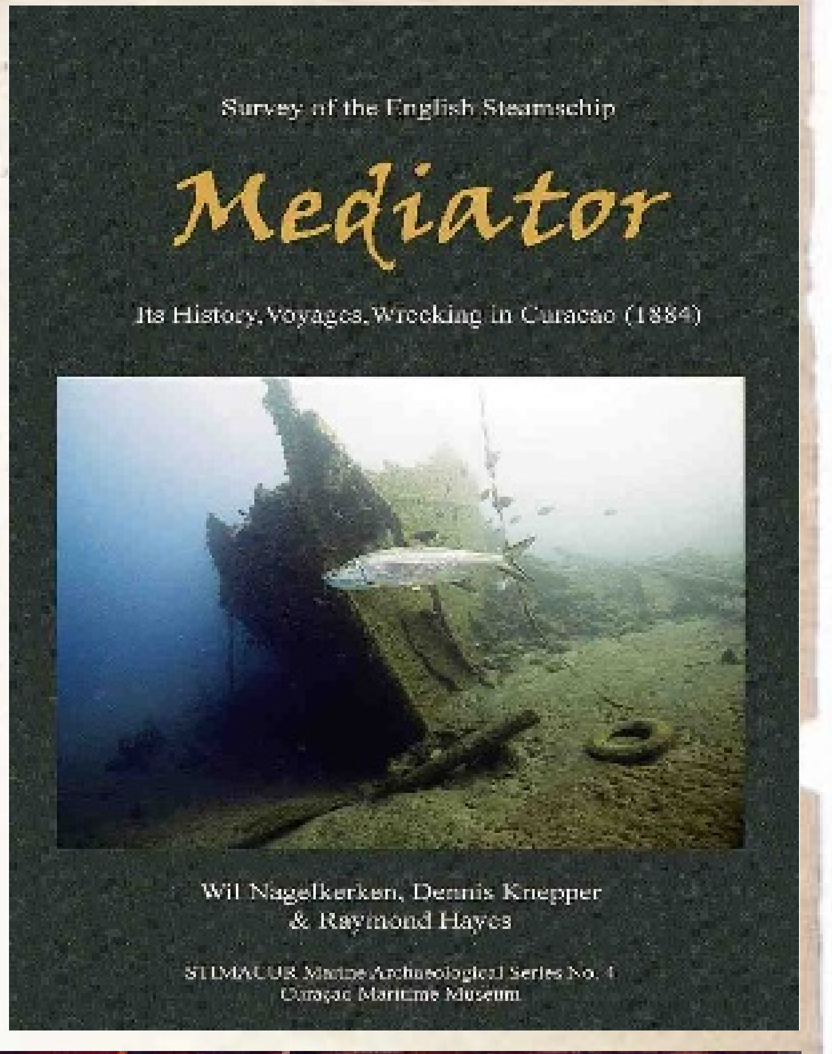

Een vitrine in het Maritiem Museum met daarin vondsten van de Mediator.

Bijltje

Tijdens de boekpresentatie in oktober jongstleden in het Curaçao Maritime Museum in de aanwezigheid van de drie auteurs, is door vrijwilliger John Dohmen een bijl overhandigd aan directeur van het Maritiem Museum, Leo Helms.

Deze bijl werd gebruikt om de Dahlia (later vernoemd tot Mediator) te water te laten door de dochter van de eigenaar van de scheepvaartmaatschappij in 1872. Het voorwerp dook op in een woning in Schotland en is via John Dohmen aan het Maritiem Museum geschonken. Het verhaal van de vondst van de bijl wordt ook in het boek beschreven.

directeur Helms is zeer verheugd met de schenking. “Dat zijn natuurlijk heel bijzondere dingen. En je kunt er gelijk ook een verhaal bij vertellen. Tegenwoordig worden schepen met een fles champagne gedoopt, maar toen werd er met een bijltje een touw doorgehakt.”

Het bijltje ligt als het goed is deze maand in het museum, in een speciaal bestelde vitrine. Ook zijn er in het museum artefacten uit het schip te bekijken. Zo is er onder meer een koperen onderdeel van een stoomketel en zijn er kopjes en schotels tentoongesteld.

26 Transatlantische reizen in 8 jaar

De SS Mediator kreeg zijn naam vier jaar nadat het in Liverpool gebouwd was, toen het in 1876 voor 25.000 Engelse pond werd verkocht aan de Harrison Line. Daarvoor ging het schip door het leven als de SS Dahlia. Het ijzeren schip heeft een lengte van 91,5 meter en is 11,4 meter breed. Het schip had twee masten waarmee het kon zeilen voor extra kracht of als de stoommachines zouden uitvallen. Het werd voortgestuwd door twee stoommachines. De vervoerscapiciteit was 2011 ton. De topsnelheid van het schip was 20,5 kilometer per uur. De Mediator onderhield eerst een handelsverbinding tussen Engeland, India en het Verre Oosten en later met Centraal- en Zuid-Amerika en het Caribisch gebied. Toen het schip zonk was het dus nog maar 12 jaar in de vaart, waarvan 8 jaar als de Mediator. In die tijd, tussen augustus 1876 en juli 1884, maakte de Mediator 26 transatlantische reizen.

Bron: ‘Survey of the English Steamship Mediator, Its History, Voyages and Wrecking in Curaçao (1884)’

Waar is het middenveld?

Marketing

Ik zag een advertentie van een juridisch dienstverlener - een advocatenkantoor - waaruit bleek dat deze club specialist was op ik weet niet hoeveel deelvakgebieden. Ik bedacht me dat dit kantoor wellicht voor elk vakgebied een specialist in dienst had en dat ze op deze manier dus specialist in alles kan zijn. Erg geloofwaardig klinkt het mij niet in de oren. Een kantoor met bijvoorbeeld alleen strafrechtadvocaten, da's pas een specialist. Niet alleen op het gebied van kennis maar ook alles wat erbij hoort: je komt daar als cliënt wellicht nog eens een collega uit de branche tegen tijdens de Nieuwjaarsborrel, men kent jouw wereld als geen ander...

Tekst: **Marcel Truyens**

In de Verenigde Staten staan complete winkelcentra leeg. De gebouwen die nog niet zo gek lang geleden dagelijks duizenden bezoekers - kopende klanten - trokken staan er vervallen bij. Spookachtige ruïnes zijn het, half gesloopt door vandalen, overwoekerd door onkruid.

In Europa is het nog niet zo erg maar de gevestigde namen van weleer kraken in hun voegen. V&D, Hema, Manfield, Dolcis, noem ze maar op, hebben het uiterst moeilijk. Mexx is failliet. Zo ook Halfords. Hele retailketens met honderdduizenden meters verkoopoppervlakte en duizenden medewerkers staan op springen. Een uitgelekte interne memo waarin wordt gevraagd om niet één maar twee paar schoenen per klant te verkopen leidt tot horror stories op de financiële pagina's van de kranten en dalende beurskoersen van onder meer de Macintosh Retail Group: januari 2011, 19,70 euro per aandeel, op moment van schrijven 3,37 euro, zo'n 83 procent verdampt in vier jaar.
Wat ging er mis? De oppervlakkige conclusie zou kunnen zijn 'de recessie'. Tja, mensen hebben nu eenmaal minder te besteden en dan gebeurt dit. Natuurlijk valt dat niet te ontkennen. Grote groepen mensen leven in onzekerheid en denken wel even na voordat ze hun geld uitgeven. Maar da's niet alles. De partijen waarmee het slecht gaat hebben een drietal overeenkomstige problemen: schaalgrootte, geen online strategie en gepositioneerd in het midden. En die combinatie leidt ertoe dat ze vele malen meer verliezen dan 'het koopkrachtverlies' van de gemiddelde Nederlander zou veronderstellen.
De Macintosh Retail Group doet met ruim 1000 winkels in drie landen aardig mee zou je denken maar als je beter kijkt, zijn die winkels verdeeld over een groot aantal retailformules waardoor de omvang van elke formule - gemiddeld zo'n 90 winkels - eigenlijk erg tegenvalt. Vergelijk dat eens met pak hem beet H&M met 3500 winkels of Zara met meer dan 6500 winkels in 88 landen. Die omvang leidt ertoe dat men veel goedkoper kan inkopen en de collecties sneller kan wisselen. Er zit ook veel meer financiële slagkracht en dito marketing power. Een merk als Mexx kon hier met 300 eigen winkels en 300 outlets in warenhuizen in 65 landen niet tegenop.
De ketens waarmee het moeizaam lijkt te gaan hebben als tweede belangrijke kenmerk dat ze geen online en/of multi-channel strategie hebben of hebben uitgerold. Slechts een verwaarloosbaar deel van de omzet wordt online gerealiseerd, in het geval van de Macintosh Group is dat minder dan 7 procent en dat lijkt niet erg te willen groeien. Niet zo vreemd als blijkt dat een retailformule als Manfield pas op de tweede Google pagina 'koop schoenen online' tevoorschijn komt. Behalve dat men dus een belangrijk deel van de online markt laat liggen, is men ook niet in staat om een online contactstrategie uit te rollen. Daar waar concurrenten zoveel mogelijk online klantendata verzamelen om daarmee gerichte direct e-marketing te bedrijven, kent men simpelweg zijn eigen klanten niet. Tegelijkertijd gaan de traditionele winkels meer en meer als brand experience centers functioneren die een geheel eigen aanpak vergen qua inrichting, personeel en assortiment. Om die slag te maken moet je er echter wel voor zorgen dat je de online verkoop tot in de details geregeld hebt.

Tenslotte: positionering. Alles willen zijn voor iedereen wordt keihard afgestraft. De merken en de formules die in de problemen zitten, zijn in werkelijk alles middelmatig. Design, assortiment, prijs, beleving, kwaliteit... nergens blinken ze in uit. Hema krijgt klop van een prijsvechter als Action. En natuurlijk koop je geen bikini meer bij V&D voor 30 euro als je er voor de helft van het geld twee koopt bij H&M die er nog een stuk beter uitzien ook. En dat ze wat minder lang meegaan is prima, volgend jaar is er weer een nieuwe modetrend. Aan de bovenkant van de markt gebeurt hetzelfde want dat is de plaats waar het bespaarde geld heen vloeit: denk aan smart phones en gadgets - Apple vervijfvoudigde haar beurskoers in de afgelopen vier jaar, designer jeans, designer tassen, zonnebrillen... En dit verschijnsel zie je vrijwel overal, denk bijvoorbeeld ook aan de prijsvechters versus de extreem luxe business classes in de luchtvaart. Het grote brede middenveld staat onder druk.

En wat moeten wij daarmee? Dit soort ontwikkelingen heel erg serieus nemen, gebruik maken van het voordeel dat 'alles' bij ons zich met enige vertraging voltrekt en hopen dat zich in de tussentijd geen schokkende gebeurtenis voordoet die de boel vroegtijdig compleet op zijn kop zet. Maar anticiperen - schaalgrootte, online strategie en positionering - lijkt noodzakelijk want deze wereldwijde ontwikkelingen gaan Curaçao niet voorbij - al is het maar omdat het lokale koopkrachtmiddenveld zelf in rap tempo aan het verdwijnen is.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior marketing en communicatieconsultant bij Liquid Soul te Curaçao.
E | marcel1963@mac.com

Food for thought.

Rijstsalade: anders dan anders

Een salade is altijd een goed idee. Het recept in deze aflevering is een maaltijdsalade, anders dan anders. Rijstsalades eten we niet vaak. Misschien zelfs bijna nooit. Voor de variatie is het best de moeite waard om te proberen. Ook als restverwerking van rijst is het handig om verschillende recepten voor rijstsalades bij de hand te hebben.

Tekst: **Miriam de Windt**

Gewenste voedingsstoffen zijn in voldoende mate aanwezig: vezels, ijzer, vitamine A, vitamine B1 en vitamine C.

Ongewenste voedingsstof: natrium. Aandachtspunt: vetten, eiwitten. Vezels: de papaja, mango en de pinda's zijn de voornaamste leveranciers van voedingsvezels in dit recept. De rijst en pitabroodjes leveren ook een gedeelte. Om de vezels te verhogen is het de overweging waard om wilde basmati en bruine pitabroodjes te nemen.

IJzer: is afkomstig van de papaja, mango, de kip en pinda's. In mindere mate de rijst en pitabroodjes. Ook hier geldt, dat indien u wilde basmati en bruine broodjes neemt, de hoeveelheid ijzer ook toeneemt. Vitamine A en C: worden geleverd door de papaja, mango en citroen. Vitamine B1: komt van de mango, kip en pitabroodjes.

Vetten: de pinda's leveren zo goed als alle vetten. Tegenwoordig dient iedereen voorzichtig te zijn met de hoeveelheid vetten in de voeding. Geen grote hoeveelheden, en dan ook nog zorgen voor goede vetten.

Pinda's bevatten goede plantaardige vetten. Met andere woorden, u hoeft zich eigenlijk geen zorgen te maken over de vetten in dit recept. Terecht adviseert May dat u pinda's kunt vervangen door noten (bijvoorbeeld amandelen, walnoten, pecannoten). Ook dan krijgt u goede vetten binnen.

Natrium (zout): driekwart van alle natrium in dit recept komt van de pitabroodjes. Ik merk keer op keer bij het analyseren en calculeren van de voedingswaarde van dagvoedingen cq gerechten, hoe ongelofelijk veel zout in brood en andere bakkerswaar wordt toegevoegd. Indien u een natriumbeperkte voeding gebruikt, doet u er beter aan om zoutarme pitabroodjes te bestellen bij de bakker. Of, gewoon zoutarm brood nemen bij deze salade. Rooster de sneetjes en u heeft hetzelfde krokante effect als met pitabroodjes.

Eiwitten: 40 procent van de eiwitten is van plantaardige komaf (rijst, pinda's, brood) en 60 procent dierlijk (kip). Omgekeerd zou mooier zijn. Helemaal conform de richtlijnen van de voedingsleer: 60 procent plantaardig en 40 procent dierlijk. Wat u kunt doen is een gedeelte van de kip vervangen door peulvruchten en de hoeveelheid noten iets verhogen.

Eiwitten zorgen weliswaar voor goede verzadiging, maar u dient te letten op een eventueel teveel aan dierlijke eiwitten. Eiwitten, voornamelijk dierlijke eiwitten, vormen een noemenswaardige en beruchte oorzaak van zuuroverschot in uw lichaam. Bij een zuuroverschot kunt u lastige klachten krijgen. Zoals chronische vermoeidheid, insomnia, prikkelbaarheid, spierpijnen, niet optimale enzymwerking, osteoporose en reuma. Om er maar een paar te noemen.

Er zijn natuurlijk ook andere oorzaken van zuuroverschotten, maar we lusten veel te graag grote stukken vlees en grijpen veel te snel naar dierlijke voedingsmiddelen bij de maaltijden.

Om uw gezondheid een grote dienst te bewijzen en om grote porties vlees af te leren, is het zeker verstandig om dierlijke eiwitten te minderen en meer plantaardige eiwitten in uw voeding op te nemen.

Eet smakelijk en ik hoop uw nieuwsgierigheid naar rijstsalades te hebben gewekt!

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Voedingswaarde voor 1 portie:

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	496 /2083	25 %
Natrium	296 mg	15 %
Eiwitten	26 g	26 %
Kalk	48 mg	7 %
Vetten	9 g	14 %
IJzer	2,1 mg	14 %
Verzadigde vetten	1 g	5 %
Vitamine A	176 mcg	22 %
Cholesterol	13 mg	5 %
Vitamine B1	0,17 mg	17 %
Koolhydraten	79 g	32 %
Vitamine B2	0,13 mg	10 %
Voedingsvezels	6 g	18 %
Vitamine C	73 mg	104 %

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May.

Caribische rijst en papaja-salade

Ingrediënten:
175 gram bamati-rijst, gekookt volgens de aanwijzingen op de verpakking
Rasp en sap van 2 limoenen
Rasp en sap van 2 citroenen
1 promèntè of een deel ervan naar smaak, pitjes verwijderd en heel fijn gesneden
1 à 2 eetlepels hete pepersaus
1 eetlepel zachte lichtbruine suiker
1 papaja, geschild en pitten verwijderd
1 mango, geschild en pit verwijderd
2 eetlepels vers gehakte koriander
1 eetlepel vers gehakte munt
250 gram gekookte kip, in reepjes
50 gram geroosterde pinda's (bij allergie geroosterde cachews of andere noten. Pinda's zijn geen noten! U kunt ze helemaal weglaten)
Pitabrood om te serveren

Bereidingswijze:
Als de rijst gekookt is de rasp van 1 limoen toevoegen.
Voor de saus:
De overgebleven rasp en het limoen- en citroensap met de promèntè, de hete pepersaus en de suiker in de keukenmachine mengen tot ze goed gemengd zijn. De helft van de saus over de warme rijst schenken, omscheppen tot de rijst glanst.
De papaja en mango in dunne schijfjes snijden. In een kom leggen, de koriander en de munt toevoegen en dan de gekookte kip met de pinda's of noten toevoegen. De rest van de saus er over schenken en alles luchtig omscheppen.
De rijst op een mooie schaal scheppen, het kippenmengsel erop arrangeren en met warm pitabrood serveren.

Voor 4 personen.

Eet smakelijk,

May

Sentro Médiko Sta. ‘Zorg moet ook voor sociaal

Huisarts Wallid Elhage en zijn vrouw, diëtiste Graciela Elhage-Medina, zijn zelfverklaarde vakidioten. 25 Jaar geleden richtten ze Sentro Médiko Sta. Rosa op. Beiden doen meer dan slechts van hen wordt geëist. Graciela Elhage treedt naast haar werk als diëtiste ook op als personal trainer en aerobics instructrice voor haar clienten. Haar man heeft zich vanaf het begin van zijn carrière in sportgeneeskunde verdiept en is sinds mei 2014 ook kaderhuisarts hart- en vaatziekten.

Tekst: **Nelly Rosa** Foto's: **Ken Wong**

“We zijn allebei vakidioten”, zegt de huisarts. “We vinden ons vak leuk en steken er tijd in. Je probeert zo goed mogelijk in je vak te worden.” Het leuke aan zijn werk is het verhelpen van de medische problemen van zijn patiënten. “Ik ga iedere dag met een goed gevoel naar huis.” Volgens hem wordt het werk ook steeds leuker.
Twee jaar lang is hij voor zijn kaderhuisartsopleiding om de zeven weken naar Nederland gevlogen. In 24 maanden tijd is hij zeker 14 keer in Nederland geweest. Die periode is volgens hem zwaar geweest. “Maar wel de moeite waard”, vult zijn vrouw aan. “Je hebt er wel een leuke groep collega’s aan overgehouden”, zegt Graciela. Hij overlegt nog geregeld met zijn oude ‘studiegenoten’.

> “Rond de 50 bereik je een verdieping”

Elhage is nu een van de 50 in Nederland geregistreerde kaderhuisartsen hart- en vaatziekten. “Ik heb de neiging alles te doen wat ik leuk vind. Als ik iets niet goed beheers, wil ik er juist meer van weten. Eigenlijk vind ik als huisarts dat je heel veel moet weten wanneer je iemand moet doorsturen. Een van de dingen die me altijd is bijgebleven is het eerste college chirurgie van prof. Brummelkamp. Hij kwam binnen en deelde mee: ‘Je weet altijd wat je niet weet.’ Dat is nog steeds de manier waarop we werken.” Pas op zijn 53e vond hij van zichzelf dat hij het goed doet. “Met de jaren kijk je anders naar dingen. Ik denk dat je op deze leeftijd, rond de 50, een verdieping bereikt. Dat hoor je vaker”, vult zijn vrouw aan.

Sportachtergrond

Zijn interesse in hart- en vaatziekten komt vanwege zijn sportachtergrond. “Ik kom uit een honkbalfamilie.” Behalve het beoefenen van de sport heeft hij ook jeugdteams gecoacht. Na zijn studie medicijnen volgde hij bij dokter James ‘Jim’ Andrews, een orthopedisch sportchirurg, in Birmingham (Alabama) colleges. In het begin begreep hij niets van de stof. “Het leek wel Chinees.” Hij volhardde en bekwaamde zich in biomechanica en kinesiologie, de wetenschap die zich bezighoudt met de motoriek van het menselijk lichaam. De kinesioloog probeert bij mensen bij wie beweging, functionering en prestatie haperen deze zo veel mogelijk te herstellen, of te verbeteren voor het dagelijks functioneren zoals voor werk of in sport.

Plotselinge dood sporters

Zijn interesse naar hart- en vaatziekten is ook aangewakkerd door het fenomeen plotselinge dood bij sporters. “In de jaren 90 vielen sporters zomaar neer. Achteraf bleek door hartkwalen.” Over de hele wereld waren er gevallen van jonge sporters die plots overleden. “Ook op Curaçao waren er twee gevallen van sporters die niet meer wakker werden”, zegt Wallid Elhage.
Als kaderhuisarts versterkt hij zijn rol als poortwachter voor de tweede lijn. Dit maakt het mogelijk de druk op de tweede lijn te verminderen door zorg over te hevelen van de tweede naar de eerste lijn en de totale zorgkosten te verminderen. “Hart- en vaatziektes hoeven niet per se naar de tweedelijns zorg”, zegt de huisarts. Zo kan hij de niet-complexe zorg zoals jaarcontroles en chronische zorg, zoals hartfalen en stabiele angina pectoris (hartkramp) overnemen. Daarnaast behoren consultatie van collega’s, onderwijs, richtlijnontwikkeling en deelname aan onderzoek tot het palet van de kaderhuisarts.

Betrokken bij samenleving

Zowel Wallid als Graciela zijn betrokken bij hun patiënten, maar ook bij de samenleving. Dokter Elhage heeft 14 jaar in de marginale wijk Seru Fortuna gewerkt. Dat deed hij op verzoek van de huidige minister van Gezondheid, Ben Whiteman. “Ik heb daar met tevredenheid gewerkt.” Nog steeds komen zo’n 1500 patiënten vanuit Seru Fortuna naar de praktijk in Sta Rosa.
In de wachtkamer hangt een poster met een tekst tegen discriminatie. Hij is een campagne tegen discriminatie gestart toen in 2009, in de periode van het referendum, geageerd werd tegen Emily de Jongh-Elhage, familie van de huisarts, als dochter van immigranten. Zijn familie met aanhang is heel divers. “Van zwart tot melkwit en half-Chinezen.”

Aan uitbreiding toe

Voordat het interview begint laat Elhage het pand zien waar onder anderen de fysiotherapeut praktijk houdt. Zijn vrouw is nog onderweg vanuit de Soccer Academy. Als diëtiste draagt ze zorg voor de samenstelling van een uitgebalanceerde maaltijd voor de jonge voetballers. Later vertelt ze dat ze nieuwe mensen moest inwerken. “Het is hectisch maar het gaat wel goed.”

De huidige locatie, die drie panden langs de Sta. Rosaweg beslaat, dreigt volgens Wallid Elhage weer te klein te worden. In het medisch centrum werken onder anderen drie huisartsen, twee praktijkverpleegkundigen, een diëtiste, een fysiotherapeut en een orthopedisch instrumentmaker. Ongeveer 6000 patiënten maken gebruik van de diensten van het medisch centrum.
In de wachtkamer is er gratis wifi. De openingstijden van het centrum liggen ruim. Patiënten kunnen doordeweeks tot half zeven bij een van de artsen terecht. Het medisch centrum kan ook echo’s, ECG’s (hartfilmpje) en echografie van het bewegingsapparaat (Musculoskeletal ultrasound) uitvoeren.

Niet alles vergoed

De (publieke) zorgverzekeraar geeft voor sommige medische apparaten bij gebruik geen vergoeding. “Wij geven zorg, of het vergoed wordt of niet, wij geven zorg op een niveau dat wij vinden dat nodig is”, zegt de huisarts. “Als er voor de zorg een isokinetische test nodig, dan gebeurt dat gewoon. Je kunt de patiënt niet laten hangen, zeker niet als je weet dat de test een oplossing is”, vult zijn vrouw aan. Een isokinetische test is een spierkrachtmeting.

Rosa bestaat 25 jaar
zwakkeren bereikbaar zijn’

De patiënt maakt een bepaalde beweging zo snel als hij kan. Het testapparaat past de weerstand aan op de kracht van de patiënt. Hoe sneller de patiënt beweegt en hoe meer kracht die zet, hoe hoger de weerstand. De testgegevens worden door de dynamometer in de computer vastgelegd en geven via een grafiek en berekeningen een betrouwbaar en reproduceerbaar beeld in de kracht van de spieren en het gewricht. Ook de twee praktijkverpleegkundigen betaalt het medisch centrum uit eigen zak.

Kwaliteit zorg

Het medisch centrum maakt gebruik van de kleinschaligheid van het eiland. “Door de korte lijnen kan je snel afspraken maken. Als ik er niet uitkom met een chirurgisch geval, kan ik drie chirurgen bellen. De toegankelijkheid naar de specialisten is goed. Vanuit de Curaçaose huisartsenvereniging hebben we ook een goede relatie met de medische specialistenvereniging. In de afgelopen tien jaar is er veel veranderd in de onderlinge relatie tussen huisartsen en specialisten”, zegt Elhage.

“Als ik in de VS of in Nederland ziek zou worden dan pak ik het vliegtuig naar Curaçao. Ik heb heel veel vertrouwen in onze professionals. Slechts een groepje loopt er de kantjes vanaf. Je hebt overal ter wereld zwarte schapen in de familie.”

Volgens Wallid Elhage zijn er goede veranderingen doorgevoerd in de zorgstructuur. FOL-politicus Nelson Monte zette de eerste stap voor verandering in de zorgstructuur. “Een van zijn verdiensten is dat de Taamskliniek, het Adventziekenhuis en privélaboratoria zijn opengesteld voor PP-patiënten. PP- patiënten werden als minderwaardig gezien. Dat is historisch zo gegroeid”, zegt de arts. In 2000 werd dit gelijkgetrokken. Mensen mochten kiezen naar welke huisarts ze wilden. De zorg is volgens Elhage daardoor dramatisch verbeterd. “Iedereen moet dezelfde behandeling krijgen.”

Dat de basisverzekering ziektekosten (bvz) er moest komen was volgens hem duidelijk. “Maar we moeten uitkijken dat de bvz geen financiële ingreep wordt. Het idee achter de bvz is goed, maar dat er drempels worden opgelegd, zeker voor de sociaal zwakkeren in de samenleving, daar heb ik wel moeite mee. Er zijn bijvoorbeeld mensen die de eigen bijdrage niet kunnen betalen. Zorg moet drempelvrij zijn”, aldus Wallid Elhage.

Visie Huisartsenzorg 2015-2000

> “Als ik elders ziek word, pak ik het vliegtuig naar Curaçao”

Hij heeft vertrouwen in het initiatief van de Curaçaose Huisartsen Vereniging om een eigen visie te ontwikkelen, en dit vast te leggen in een visiedocument Huisartsenzorg 2015-2020. In dit document worden grote stappen gemaakt waarbij er barrières, ontstaan door structuren uit het verleden, worden doorbroken en vervangen door nieuwe structuren van zorg, die aansluiten op de zorgbehoefte. “Ik denk dat we over de eerstelijnszorg tevreden kunnen zijn. Het gaat de goede richting op. De komende jaren zullen er nog grotere stappen vooruit worden gemaakt”, zegt Elhage die deel uitmaakt van het bestuur van de huisartsenvereniging. De huisartsenzorg moet overschakelen van een oriëntatie op ziekte en zorg alleen, naar een oriëntatie op ziekte, gezondheid, gedrag en levensstijl. De huidige medische kennis is vooral gericht op enkelvoudige ziekten terwijl een meer holistische en generalistische benadering van de persoon zal worden gevraagd, met een verscheidenheid aan zorgvragen en speciale aandacht voor gezondheidsbedreigende factoren die invloed hebben op de gezondheid van de hele bevolking.

Stroeve relatie

Tijdens het kabinet-Schotte kregen de zorgverleners respons en respect van de regering. “We konden onderhandelen en beslissen het met elkaar oneens te zijn. Met deze overheid krijg je daar de kans niet toe. Ze zijn moeilijk toegankelijk. Daarentegen is de relatie met de SVB drastisch verbeterd. Dat komt onder meer doordat de positie van de SVB is veranderd. Van alleenbeslisser is de organisatie veranderd in de uitvoerder van overheidsbeleid”, legt Wallid Elhage uit.

In 2012 stonden paramedici, waar ook de diëtiek onder valt, met de rug tegen de muur. “Er is sindsdien niets gebeurd. We zijn letterlijk blijven hangen tussen wal en schip. We weten niet waar we

> “We moeten uitkijken dat de bvz geen financiële ingreep wordt”

aan toe zijn”, legt Graciela Elhage uit. “Het overgrote deel van de verzekerden valt nu onder de bvz. Ook overheidsbedrijven vallen straks onder de bvz. Je kunt niet draaien op een 30 jaar oud tarief dat nooit is geïndexeerd. Alles is duurder geworden.”

De paramedici hebben toentertijd een kostenplaatje gemaakt. Het tarief van 32 gulden voor een consult van een half uur moest omhoog. Ze berekenden dat een consult 82 gulden per half uur moest zijn. Het kabinet-Schotte begreep dat. “Ze stonden op het punt de overeenkomst te tekenen toen de aanwijzing kwam. Daardoor kwam alles on hold”, aldus Graciela Elhage. “Hoe gaat je eerstelijnszorg functioneren als de basis wordt weggehaald?”

Doordat de vergoeding niet toereikend is, draagt het medisch centrum de kosten. “Iedereen draagt bij”, zegt Wallid Elhage. Graciela: “Voor ons heeft de patiënt altijd centraal gestaan. We hebben dit steevast geprobeerd, soms ten koste van onszelf.” Walid: “Heel vaak om ten koste van onszelf de beste zorg te kunnen leveren. Maar ik heb goede hoop voor de toekomst dat de eerstelijnszorg verbeterd wordt.”

Huisarts Wallid Elhage en zijn vrouw, diëtiste Graciela Elhage-Medina.

Veranderingen voor ondernemers

Belastingherziening 2015 – 2016

Op 30 december 2014 heeft de Staten van Curaçao de Landsverordening belastingherzieningen 2015 – 2016 goedgekeurd. De tarieven voor de winst- en inkomstenbelasting zijn verlaagd. Tevens zijn enkele aftrekposten afgeschaft om het tarief te kunnen verlagen en de administratieve lasten van de overheid te verlichten.

Tekst: **Lennart Huijsen en Ingemara Bak**

Deze belastingherziening brengt gevolgen met zich mee die voor ondernemers en particulieren van belang zijn. In dit artikel besteden wij op hoofdlijnen aandacht aan de wijzigingen die relevant zijn voor ondernemers.

Het tarief van de winstbelasting is per 1 januari 2015 verlaagd van 27,5 naar 25 procent. Op 1 januari 2016 zal het tarief verder worden verlaagd naar 22 procent. Indien het boekjaar niet gelijk is aan het kalenderjaar, gaan de tariefsverlagingen in met ingang van het boekjaar dat aanvangt na 1 januari 2015 respectievelijk 1 januari 2016. Dit betekent bijvoorbeeld dat voor een vennootschap met een boekjaar dat begint op 1 juli de tariefsverlaging naar 25 procent pas per 1 juli 2015 zal gelden.

Voedsel, representatie

Tot en met 2014 werd de aftrek van voedsel, drank en representatie, waaronder ook worden gerekend feesten, studiereizen en excursies, beperkt tot 80 procent van de uitgaven. Met ingang van 2015 wordt de aftrek van deze kosten als volgt gewijzigd. Giften, relatiegeschenken en kosten van cursussen, congressen, seminars, symposia en dergelijke zijn volledig aftrekbaar. Kosten van voedsel en drank, alsmede de reis- en verblijfkosten terzake van cursussen, congressen, seminars, symposia en dergelijke blijven voor 80 procent aftrekbaar. Kosten van representatie, daaronder begrepen recepties en feestelijke bijeenkomsten, excursies, studiereizen en dergelijke, met uitzondering van de kosten van voedsel en drank, zijn niet langer aftrekbaar. Dit betekent voor recepties bijvoorbeeld dat in principe de kosten van zaalhuur, personeelskosten en eventueel optredende artiesten niet langer aftrekbaar zijn.

Beperking renteaftrek

De aftrek van rente wordt beperkt voor leningen die zijn opgenomen bij gelieerde lichamen die buiten Curaçao zijn gevestigd en die niet zijn onderworpen aan een winstbelasting. De aftrek van rente is uitgesloten voor zover het bedrag van de lening meer dan drie maal hoger is dan het eigen vermogen van de belastingplichtige.

Investeringsaftrek

Per 1 januari 2015 geldt één percentage van 10 procent van het investeringsbedrag voor alle bedrijfsmiddelen waarvoor investeringsaftrek kan worden geclaimd. Alleen voor een investering in een beschermd monumentenpand kan 25 procent van het investeringsbedrag in mindering worden gebracht. Verder is de investeringsaftrek beperkt tot het jaar van investering. In lijn met de beperking van de investeringsaftrek, is de desinvesteringsbijtelling ook beperkt tot 10 procent van de overdrachtsprijs in het jaar van vervreemding van het bedrijfsmiddel.

Vervroegde afschrijving

Vervroegde afschrijving houdt in dat tot maximaal een derde deel van de aanschafprijs van een bedrijfsmiddel willekeurig kan worden afgeschreven. Hiermee wordt de afschrijving naar voren gehaald en belastingheffing uitgesteld. Deze mogelijkheid wordt per 1 januari 2016 afgeschaft. Dit betekent dat in 2015 nog gebruik kan worden gemaakt van de vervroegde afschrijving.

Afschrijving gebouwen

Afschrijving op gebouwen zal vanaf 1 januari 2016 nog mogelijk zijn als de boekwaarde van het gebouw hoger is dan de zogenoemde bodemwaarde. De bodemwaarde is 50 procent van de waarde die wordt gehanteerd voor de onroerende zaakbelasting. De fiscale boekwaarde van een gebouw kan niet lager zijn dan de bodemwaarde. Er geldt een overgangsregeling voor de ondernemer die op 1 januari 2016 nog geen drie jaar heeft afgeschreven op een gebouw. Hij kan maximaal drie jaar op het gebouw afschrijven, zonder rekening te moeten houden met de beperking van de bodemwaarde. Dit betekent dat in 2015 nog volgens de huidige afschrijvingsregels kan worden afgeschreven.

Gebruikelijk loon

Per 1 januari 2015 is een gebruikelijk-loonregeling ingevoerd. De gebruikelijk-loonregeling is van toepassing op degene die een aanmerkelijk belang (ten minste 5 procent) heeft in een vennootschap waarvoor hij arbeid verricht. Het gaat derhalve om de directeur-grootaandeelhouder (DGA) die in plaats van loon, dat tegen het progressieve tarief is belast (maximaal 48,25 procent) dividend kan genieten dat tegen het vaste tarief van 19,5 procent is belast. Het gebruikelijk loon wordt per jaar gesteld op 50 procent van de omzet. Indien de omzet meer dan 100.000 gulden bedraagt, wordt het gebruikelijk loon in principe gesteld op 50.000 gulden per jaar. De vennootschap moet over dit salaris de verschuldigde loonbelasting en sociale premies inhouden en afdragen. Indien een DGA werkzaam is voor meerdere vennootschappen waar hij direct of indirect een aanmerkelijk belang heeft, dan dient als omzet de totale omzet van de vennootschappen in aanmerking te worden genomen. Verder zijn er nog bepalingen voor een eventueel hoger of lager gebruikelijk loon. Ook zijn er nog uitzonderingen op de gebruikelijk-loonregeling en hoeft in die gevallen geen gebruikelijk loon te worden aangegeven.

Wilt u weten wat de herziening van de belastingwetgeving voor u als ondernemer voor gevolgen heeft, neem dan gerust contact met ons op.

Mr Lennart Huijsen en mr Ingemara Bak zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
1 bijna, **6** bezig, **9** solide, **10** vlot, **13** jicht in de schouderstreek, **16** plaats in de Ardennen, **17** landstreek in Vietnam, **20** ergo, **21** stad in Italië, **23** bestuurster, **25** van de, **26** getreuzel, **30** dier dat van aas leeft, **34** mannelijk dier, **35** veldrit, **37** tweewielige disselwagen, **38** schrijftafel, **40** slagzin, **42** Caraïbisch eiland, **43** sportbeoefenaar, **44** decoratief voorwerp.

VERTICAAL
2 soort optocht, **3** ratelpopulier, **4** Spaans riet, **5** bakplaats, **6** korte zinspreuk, **7** atmosfeer, **8** begeerte, **11** adapter, **12** voormalige Chinese leider, **14** groet, **15** voordelig, **18** voetpunt, **19** stad in Frankrijk, **22** deel van India, **24** verhoogde toon, **27** bijwoord, **28** straat (Fr.), **29** dringend, **31** deel van India, **32** ik (Lat.), **33** effen, **36** oliestaat, **39** tennisterm, **41** open plek in een bos.

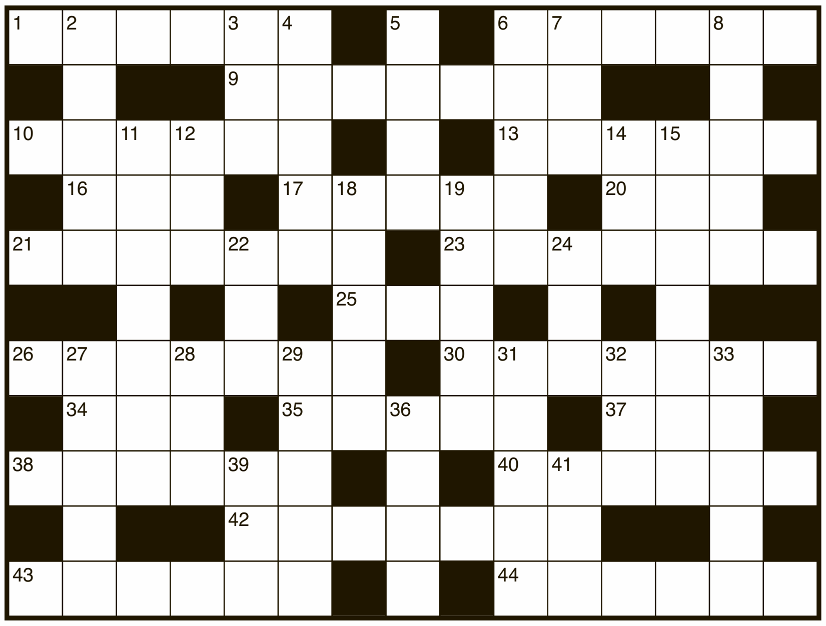

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Joëlla Lampe
MVD 32
Aruba

P.T. Matthew-Noldus
Kaya Yerba Hole 10
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel.
Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

	6			3	5	9		1
1		3			4		6	
				6		8		7
9			3	2				
	2						7	4
	5	1		8				2
	9	6	5					8
					6	4		
7		2			8			3

HEAVY

4	9				1	3		
							6	
8		1	5			2		
				9		6	3	
							5	
		7		5				
			3	2				
		8					7	4
		4	1					

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

5	9	6	3	4	8	2	1	7
2	4	8	1	9	7	3	6	5
7	3	1	6	2	5	8	4	9
1	6	2	5	8	4	9	7	3
3	5	9	7	1	2	6	8	4
8	7	4	9	6	3	5	2	1
6	1	7	8	3	9	4	5	2
9	2	5	4	7	6	1	3	8
4	8	3	2	5	1	7	9	6

Heavy

3	7	4	2	1	5	9	8	6
5	6	1	9	8	4	2	3	7
2	9	8	7	3	6	5	1	4
6	5	3	4	9	7	1	2	8
9	1	2	3	6	8	7	4	5
4	8	7	1	5	2	3	6	9
1	4	6	5	2	9	8	7	3
7	2	9	8	4	3	6	5	1
8	3	5	6	7	1	4	9	2

Cryptogram:
Horizontaal: 1. Fles; 4. abuis; 7. eenmaal; 8. lijn; 9. eer; 10. primaat; 12. negeren. Verticaal: 2. Lala; 3. speler; 4. aanlopen; 5. uien; 6. senora; 9. eten; 11. Ing.
Woordzoeker:
VRIJMAKEN

ZWEEDSE PUZZEL

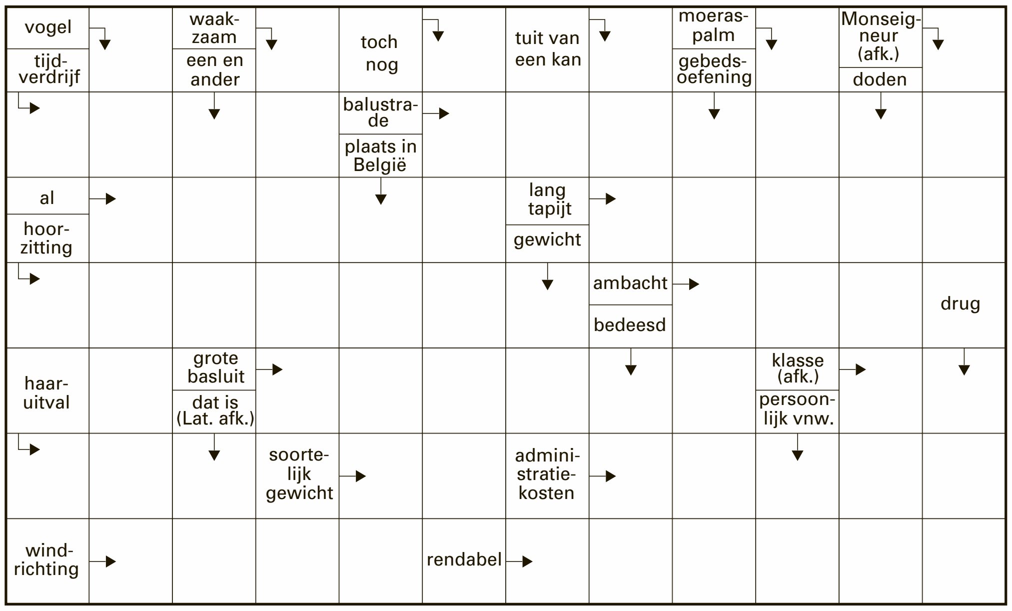

CRYPTOGRAM

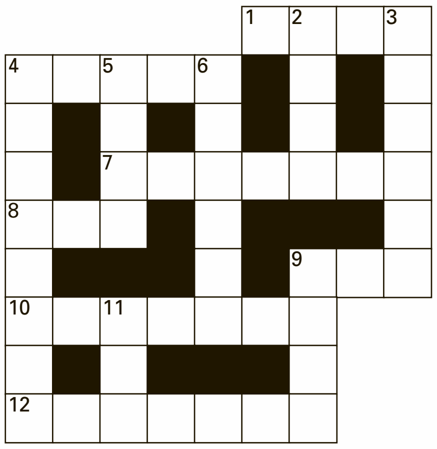

HORIZONTAAL:
1. Van bezinksel heb je zo een beetje (4); **4.** Doodop is een muil gereed (5); **7.** Ierse hond uit Azië (7); **8.** Van beide zijden voor de gein (3); **9.** Net en voornaam (3); **10.** Die auto is wel zuur (7); **12.** Beroemdheid achter het buffet (7).

VERTICAAL:
2. Verstandige toespraak (4); **3.** Vechtende hond (6); **4.** Grappige geur in de keuken (8); **5.** Gegraven om wat te vangen (4); **6.** Vrij van een vroegere dictator (6); **9.** Het geluid van een ontevreden varken (4); **11.** Geld voor informatie (3).

WOORDZOEKER

K	E	I	T	S	A	N	M	Y	G	N	T	A
E	A	A	N	S	T	A	A	N	A	N	H	L
E	Q	U	I	Z	L	E	I	D	E	R	G	V
R	G	T	C	T	A	L	E	M	A	N	P	A
P	N	O	B	O	R	M	E	N	I	M	D	S
N	I	H	A	E	N	L	E	T	E	V	A	T
E	N	A	D	N	C	V	O	L	I	Z	E	R
D	E	N	K	T	C	R	E	E	A	T	E	O
E	O	D	A	E	G	IJ	S	N	T	A	V	L
Z	D	E	M	R	E	P	F	E	A	L	R	O
U	N	L	E	T	R	L	R	E	I	N	I	G
C	A	V	R	IJ	S	A	H	E	R	N	T	I
G	A	U	S	D	A	A	R	O	F	E	E	E
E	U	V	E	R	S	T	E	L	L	E	N	R
Z	N	D	I	E	N	S	T	P	E	T	C	O
O	T	V	L	A	M	M	E	N	Z	E	E	T

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AANDOENING
AANSTAAN
ADVIESPRIJS
ALVAST
ASTROLOGIE
AUTOHANDEL
BADKAMER
CAVIA
CIJFEREN
CLEMENT
CONVENANT
DIENSTPET
GYMNASTIEK
INZAMELAAR
KEELHOLTE
MEDAN
PREFECT
QUIZLEIDER
RAMADAN
SEINER
SPRAY
STEENEZEL
TETTERAAR
TOENTERTIJD
VERGROTING
VERSTELLEN
VLAMMENZEE
VLIER
VRIJPLAATS
ZEDENPREEK
ZONDERLING
ZUURTE

© Puzzelland/150117

Zweedse puzzel

	B		Z		K		D		E		H
G	O	O	I		W	A	N	O	R	D	E
	H	O	E	V	E		A	R	G	U	S
T	E	R	Z	A	K	E		D	O	R	
	M		O	D	E	S	S	A		F	R
K	E	G		E	R		V	L	A	A	I
	N	A	A	M		S	P	E	E	L	S

Prijspuzzel

L	E	E	N	M	A	N		S	T	O	K	V	I	S
A		L		E		I	E	T		E		L		P
V	O	O	G	D		P		E		N	I	O	B	E
A		G		O	S	T	E	R	I	A		E		L
S	K	E	T	C	H		A		N	U	D	I	S	T
	E		O		A	R	G	O	T		E		L	
O	U	T	L	A	W		L		E	S	S	A	A	I
P		I		A	L	L	E	G	R	O		R		D
E	N	T	E	R		O		E		B	I	R	M	A
R		A		D		G	I	N		E		E		H
A	M	N	E	S	I	E		T	O	R	O	N	T	O

Linda Reijnders interviewde voor de Amigoe Aruba vanaf december 2011 een kleine 80 mensen die zich op het eiland hebben gevestigd. Nu is ze bezig om haar artikelen in de serie Aruba Cocktail te bundelen in een boek. De Ñapa begint vanaf heden met een serie over immigranten op Curaçao: CuraMix. In meer dan 140 verschillende landen stond de wieg van een of meerdere bewoners van het eiland. Ze hebben allemaal hun eigen gewoontes, tradities en verhalen meegenomen. Vandaag maken we kennis met Leticia Duran uit Brazilië. Ze kwam vijf jaar geleden naar Curaçao voor de spectaculaire onderwaterwereld.

Tekst: **Elisa Koek** Foto: **Ken Wong**

Hoe is jouw Curaçao-verhaal begonnen?

"Ik heb biologie gestudeerd en na mijn afstuderen ging ik me bezighouden met onderzoek onder water: mariene biologie. Mijn interesse in de onderwaterwereld groeide hierdoor en ik besloot een cursus te gaan doen zodat ik duikinstructrice kon worden. Ook hield ik altijd al van reizen en wilde zoveel mogelijk van de wereld zien. Deze passie en mijn liefde voor duiken, leidde mij naar de Dominicaanse Republiek waar ik als duikinstructrice drie maanden doorbracht. In de Dominicaanse Republiek ontmoette ik de man die nu mijn echtgenoot is. We werden vrienden en via kennissen van hem op Curaçao kwamen we op het eiland terecht om onderwaterfotografie te gaan doen bij duikscholen. Ik kende Curaçao eigenlijk helemaal niet toentertijd en had ook geen vrienden op het eiland, maar ik was wel nieuwsgierig. Zodoende zijn we vertrokken om te kijken hoe het zou gaan op Curaçao."

Heb je je doel bereikt?

"Ons doel was onderwaterfotografie en om video's te gaan maken en we hebben een eigen bedrijfje hierin opgezet. De eerste tijd werkten we freelance voor verschillende duikscholen, maar na vijf jaar zijn onze papieren eindelijk in orde en konden we dit jaar zelf een bedrijf starten. Onze vriendschap is inmiddels uitgegroeid tot een huwelijk en dit jaar zijn we getrouwd. Alles gaat eigenlijk heel goed op Curaçao en we hebben dan ook geen plannen om te vertrekken."

Wat mis je uit Brazilië?

"De natuur mis ik erg. Brazilië heeft prachtige natuur en veel parken waar je heerlijk kunt ontspannen. Ik kom uit São Paulo, maar elke keer als ik in Brazilië ben probeer ik een aantal dagen te reizen door het land. Ik bezoek dan parken of een regenwoud. Ook als ik naar andere bestemmingen ga, probeer ik iets op te zoeken waar bossen zijn. Ik houd van de zee, maar in het bos voel ik me ook heerlijk. Wat ik ook mis aan Brazilië is het verse fruit en de verse groenten. Alles wordt zelf verbouwd dus overal zijn grote markten met kramen vol groenten en fruit waar je voor weinig geld inkopen kan doen: dat is heerlijk. Het meeste van alles mis ik mijn familie. We houden allemaal van reizen en mijn zus woont momenteel in Chicago, maar toch zien we elkaar allemaal regelmatig. Mijn ouders zijn al een aantal keren hier geweest en vinden Curaçao heerlijk. Mijn vader is ook gek op duiken dus die vermaakt zich altijd. Eens per jaar ga ik naar Brazilië. We praten dan bij en eten vooral veel. Mijn lievelingseten is pao de queijo (kaasbrood). Dit is gemaakt van het poeder van de bloem waar yuka van wordt gemaakt."

Wat zijn verschillen en overeenkomsten tussen Brazilië en Curaçao?

"Brazilië en Curaçao hebben veel gemeen: het buitenleven, dansen, de aangename temperatuur. Toch verschillen de culturen ook erg. De muziek is bijvoorbeeld heel anders. In Brazilië hebben we de muzieksoorten brazil popular music, samba en bossanova die erg populair zijn en dit klinkt heel anders dan de muziek hier. Ook zijn Brazilianen spontaner, ze zijn nieuwsgierig naar iedereen. Curaçaoënaars zijn geslotener naar buitenlanders toe en je moet daar even doorheen prikken. Het grootste verschil is denk ik toch de natuur. Brazilië is heel erg groot dus er is een grote diversiteit en heel veel groen overal. Ik kom zoals gezegd uit São Paulo, de op drie na grootste stad van de wereld, en de combinatie daar tussen het stadsleven en de prachtige natuur is heel bijzonder.

Waar ik vandaan kom ligt het strand direct aan een bos en ondertussen is het ook een levendige wereldstad. De stranden in Brazilië zijn wel heel anders dan die op Curaçao. De Atlantische Oceaan is lang niet zo mooi blauw als de Caribisch Zee. Ook de onderwaterwereld verschilt. Hier is er dichtbij de kust al prachtig koraal te vinden en een grote diversiteit aan vissen, maar in Brazilië moet je goed navigeren als je iets bijzonders wilt zien tijdens het duiken. De zee is ruw en je moet een eind zwemmen voor je daadwerkelijk naar beneden gaat, het is een hele andere manier van duiken. In Brazilië is het ook veel moeilijker om rond te komen van duiken: hier is de zee altijd warm en zijn er elke dag weer nieuwe toeristen die willen duiken. In Brazilië moet je blij zijn met een à twee duiken per week."

Wat is jouw wens voor de toekomst van Curaçao?

"Stoppen met vervuilen en dan vooral door de Isla. Het is verschrikkelijk wat de raffinaderij de lucht inblaast en zo het milieu, maar vooral de bevolking van Curaçao aantast. Ik denk dat de longen van mensen die onder de rook wonen gitzwart zijn. Het is belangrijk voor de bevolking van Curaçao om hier snel iets aan te doen."